

**UCHWAŁA NR
RADY MIEJSKIEJ W ŁODZI
z dnia 2013 r.**

w sprawie przyjęcia Programu Atrakcyjne Przestrzenie Miejskie 2020+.

Na podstawie art. 18 ust. 1 i ust. 2 pkt 6 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2013 r. poz. 594 i 645), Rada Miejska w Łodzi

uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Program Atrakcyjne Przestrzenie Miejskie 2020+, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Prezydentowi Miasta Łodzi.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

**Przewodnicząca
Rady Miejskiej w Łodzi**

Joanna KOPCIŃSKA

Projektodawcą jest
Prezydent Miasta Łodzi

p.o. DYREKTORA
Departamentu Architektury i Rozwoju
M. S.
Agnieszka Siniśka-Głowacka
16.10.2013

PIERWSZY WICEPREZYDENT MIASTA
Marek Cieślak

ARCHIWISTA MIASTA
[Signature]
16.10.2013

RADCA PRAWNY
[Signature]
Anna Onak-Mirowska
16.10.2013

15.10.2013 r.
[Signature] Paweł

PODINSPEKTOR
N. Mackiewicz
Natalia Mackiewicz
16.10.2013

UZASADNIENIE

„Atrakcyjne przestrzenie miejskie 2020+” są programem szczegółowym, wynikającym z uchwały nr LV/1146/13 Rady Miejskiej w Łodzi z dnia 16 stycznia 2013 r. w sprawie Strategii przestrzennego rozwoju Łodzi 2020+.

Odpowiednio funkcjonujące miasto to nie tylko doskonale zarządzane systemy infrastrukturalne i wysokiej klasy budynki. O jakości miasta decydują relacje i powiązania między jego mieszkańcami – od ich aktywności, przedsiębiorczości, kreatywności oraz woli współpracy zależy to, jak miasto będzie się rozwijać.

W związku z powyższym istnieje konieczność opracowania i wdrożenia w życie programu, który definiuje przestrzenie publiczne Łodzi, wskazuje problemy i pokazuje kierunek działań niezbędnych do ich naprawy. Jest to niezwykle istotne, gdyż jakość życia nierozzerwalnie wiąże się z jakością przestrzeni publicznych, co jak pokazują badania, niesie za sobą ożywienie gospodarcze¹.

Program w zakresie finansowania dopuszcza dwa warianty. Pierwszy obejmuje ukierunkowanie środków w ramach posiadanych limitów jednostek organizacyjnych na realizację założeń programu. Takie działania są obecnie praktykowane, co już daje wymierne rezultaty. Drugi wariant, rekomendowany przez Biuro Architekta Miasta, zakłada zwiększenie puli środków finansowych przykładowo na remonty bieżące i inwestycje. Mogą być one pozyskane z funduszy unijnych. Program „Atrakcyjne przestrzenie miejskie 2020+” pozostawia dowolność w tym zakresie, do dyspozycji władz.

ARCHITEKT MIASTA

Marek Janiak
DYREKTOR
Biura Architekta Miasta

¹ *Benefits of Complete Streets*, National Complete Streets Coalition, January 2013

SKARBNIK MIASTA
ŁÓDŹ

URZĄD MIASTA ŁÓDZI
DEPARTAMENT ARCHITEKTURY I ROZWOJU
BIURO ARCHITEKTA MIASTA

07 -10- 2013

URZĄD MIASTA ŁÓDZI
KANCELARIA

data
wpł. 04 -10- 2013

L. dz. 284

Zał. podpis

p. 3. Pomysłowski
04.10.2013
Marek Janiak
DYREKTOR
Biura Architekta Miasta

Łódź, dnia 07 października 2013 r.

Pan

Marek Janiak

Dyrektor

Biura Architekta Miasta

Urzędu Miasta Łodzi

URZĄD MIASTA ŁÓDZI
KANCELARIA

07 -10- 2013

L. dz.

Zał. podpis

W związku z przekazaniem do zaopiniowania projektem Uchwały Rady Miejskiej w Łodzi w sprawie przyjęcia Programu Atrakcyjne Przestrzenie Miejskie 2020+ informuję, iż biorąc pod uwagę fakt, że w/w program stanowi zbiór wytycznych dla innych opracowań i sam w sobie nie generuje kosztów, nie zgłaszam uwag do przedmiotowego projektu.

Opinię w zakresie skutków finansowych wyrażę podczas procedowania indywidualnych przedsięwzięć, zadań realizowanych przez poszczególne jednostki organizacyjne.

Krzysztof Mączkowski

Załącznik
do uchwały Nr
Rady Miejskiej w Łodzi
z dnia

ATRAKCYJNE PRZESTRZENIE MIEJSKIE 2020+

czyli program działań mających na celu poprawę jakości
przestrzeni publicznych w Łodzi.

Spis treści

I. SŁOWO WSTĘPNE.....	2
II. PRZEDMIOT PROGRAMU – OŻYWIENIE PRZESTRZENI PUBLICZNEJ ŁODZI.....	6
1. WIZJA ORAZ IDEA PROGRAMU	8
2. ZAŁOŻENIA PROGRAMU	9
a. <i>Dobra jakość i zaprojektowanie</i>	<i>9</i>
b. <i>Dostępność</i>	<i>11</i>
c. <i>Długi okres aktywności.....</i>	<i>12</i>
d. <i>Poczucie przynależności i współuczestnictwo mieszkańców.....</i>	<i>12</i>
III. OBSZAR OBJĘTY PROGRAMEM – KLUCZOWE PRZESTRZENIE PUBLICZNE.....	14
1. ZASADY, WEDŁUG KTÓRYCH OPRACOWANO SYSTEM KLUCZOWYCH PRZESTRZENI PUBLICZNYCH WYSOKIEJ JAKOŚCI W ŁODZI:	15
a. <i>Traktowanie istniejących przestrzeni o dużym znaczeniu jako rdzenia systemu</i>	<i>15</i>
b. <i>Hierarchia oraz różnorodność funkcjonalna i estetyczna</i>	<i>15</i>
c. <i>Punkty węzłowe.....</i>	<i>15</i>
d. <i>Ciągłość komunikacji</i>	<i>16</i>
e. <i>Możliwość rozbudowy od Śródmieścia na zewnątrz</i>	<i>16</i>
2. KLUCZOWE PRZESTRZENIE PUBLICZNE 2020+	17
IV. REALIZACJA PROGRAMU	21
1. KOMÓRKI I JEDNOSTKI ODPOWIEDZIALNE ZA REALIZACJĘ PROGRAMU.....	21
2. FINANSOWANIE.....	22
3. SCHEMAT OPERACYJNY PROGRAMU ATRAKCYJNE PRZESTRZENIE MIEJSKIE.....	23
4. GENERALNE MIERNIKI JAKOŚCI DLA STREFY WIELKOMIEJSKIEJ	25
5. DZIAŁANIA W RAMACH PROGRAMU – 6 KROKÓW REALIZACJI PROGRAMU.....	28
a. <i>Analiza zapisów miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego i/lub wskazanie do ujęcia w planie</i>	<i>28</i>
b. <i>Diagnoza miejsca.....</i>	<i>29</i>
c. <i>Akcje i wydarzenia – włączenie mieszkańców.....</i>	<i>33</i>
d. <i>Tymczasowe zagospodarowanie przestrzeni</i>	<i>33</i>
e. <i>Poprawa funkcjonalności i estetyki drobnymi działaniami,</i>	<i>34</i>
f. <i>Remont, przebudowa, zmiana organizacji przestrzeni</i>	<i>34</i>
6. WYTYCZNE DLA DZIAŁAŃ INWESTYCYJNYCH ZWIĄZANYCH Z PRZESTRZENIĄ PUBLICZNĄ W STREFIE WIELKOMIEJSKIEJ	35
a. <i>Place</i>	<i>35</i>
b. <i>Ulice.....</i>	<i>36</i>
c. <i>Pasaże i nowe uliczki</i>	<i>42</i>
d. <i>Zieleń Miejska – parki, skwery i zieleńce.....</i>	<i>44</i>
7. ZADANIA DODATKOWE	45
a. <i>Cel publiczny.....</i>	<i>45</i>
b. <i>Współpraca z instytucjami celem animowania przestrzeni publicznej.....</i>	<i>45</i>
c. <i>Wsparcie gospodarcze działań prywatnych.....</i>	<i>45</i>
d. <i>księga dobrych praktyk w projektowaniu przestrzeni publicznych.....</i>	<i>46</i>
e. <i>Instrukcja organizowania wydarzeń w przestrzeniach publicznych.....</i>	<i>46</i>

CZĘŚĆ DIAGNOSTYCZNA – PUNKT WYJŚCIA PROGRAMU.....	47
1. CZYM JEST PRZESTRZEŃ PUBLICZNA?.....	47
2. UWARUNKOWANIA DOTYCZĄCE PRZESTRZENI PUBLICZNYCH W ŁODZI	49
a. Kontekst historyczny.....	49
b. Analiza jakości oraz konfliktów funkcjonalnych ulic w Strefie Wielkomiejskiej.....	55
c. Istniejące uwarunkowania planistyczne.....	56
d. Zagadnienie dotyczące własności przestrzeni publicznych w Łodzi	58
e. Przestrzenie publiczne w skali całej Łodzi – różnorodność formy, funkcji, znaczenia i zasięgu.....	60
f. Wnioski z badań „Przestrzenie publiczne miasta” z 2011 roku, przeprowadzonego na zlecenie Miejskiej Pracowni Urbanistycznej w Łodzi.	62
3. KONSULTACJE SPOŁECZNE PROJEKTU PROGRAMU	68
a. Przebieg konsultacji.....	68
b. najważniejsze aspekty włączone do Programu.....	70
c. Badanie opinii na podstawie formularza konsultacji	70

Program należy do grupy opracowań analitycznych i studialnych dotyczących programów, strategii i polityk wymienionych w § 5 ust. 1 uchwały Nr XCIX/1826/10 Rady Miejskiej w Łodzi z dnia 27 października 2010 r. w sprawie uchwalenia "Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Łodzi".

„Atrakcyjne przestrzenie 2020+” są programem szczegółowym, wynikającym z uchwały nr LV/1146/13 Rady Miejskiej w Łodzi z dnia 16 stycznia 2013 r. w sprawie Strategii przestrzennego rozwoju Łodzi 2020+.

Ponadto program powstał w oparciu o idee kształtowania przestrzeni publicznych wynikające z:

1. Strategii Przestrzennego Rozwoju Łodzi 2020+
2. Opracowań teoretycznych i realizacji Gehl Architects
3. Organizacji Project for Public Spaces
4. Zapisów Karty Nowego Urbanizmu
5. Zapisów Karty Lipskiej
6. Karty Przestrzeni Publicznej TUP
7. 9 Tez Miejskich, Kongres Ruchów Miejskich

Zespół opracowujący:

1. **Bartosz Poniąkowski**
2. **Szymon Nogalski**

oraz

1. Natalia Mackiewicz
2. Mariusz Sokołowicz
3. Jarosław Góralczyk

Nadzór merytoryczny:

prof. Marek Janiak

GUINNESS BOOK OF RECORDS

THE LONGEST TUG OF WAR
TOOK PLACE BETWEEN FREEDOM SQUARE
AND INDEPENDENCE SQUARE

3.623 KM LONG
IN ŁÓDŹ, POLAND
ON 28 MAY 1994

PETER MATTHEWS

NORRIS McWHIRTER

Peter Matthews Norris McWhirter

THIS CERTIFICATE DOES NOT NECESSARILY DENOTE AN ENTRY INTO THE GUINNESS BOOK OF RECORDS

Rekord Guinnessa w przeciąganiu najdłuższej liny 1994 r.

Źródło: Archiwum Fundacji Ulicy Piotrkowskiej.

I. SŁOWO WSTĘPNE

Odpowiednio funkcjonujące miasto to nie tylko doskonale zarządzane systemy infrastrukturalne i wysokiej klasy budynki. O jakości miasta decydują relacje i powiązania między jego mieszkańcami – od ich aktywności, przedsiębiorczości, kreatywności oraz woli współpracy zależy to, jak miasto będzie się rozwijać. Przestrzenie publiczne odgrywają tu istotną rolę – jako spoiwa obywatelskiej demokracji (neutralnej płaszczyzny spotkań, wymiany myśli, "bycia razem", manifestowania swoich poglądów), jako tła ważnych, podniosłych dla społeczności wydarzeń, ale także jako miejsca rekreacji, spacerów, zabawy, przyglądania się innym mieszkańcom, spędzania czasu z bliskimi, prostych interakcji międzyludzkich i tworzenia się, w nieformalnej atmosferze, nowych znajomości cementujących społeczność. Takie przestrzenie są postrzegane jako bezpieczne, przyczyniają się do poprawienia jakości życia w mieście, są sygnałem atrakcyjności i witalności miasta.

Wyznacznikiem jakości życia w mieście są dobre przestrzenie publiczne.

Jeżeliby, z całego szerokiego spektrum czynników wpływających na jakość przestrzeni publicznej wybrać dwa, byłyby nimi zapewne atrakcyjność oprawy materialnej oraz różnorodność rodzajów i częstotliwość występowania aktywności mieszkańców. Oba te czynniki wymagają konkretnych działań i dbałości, zaś brak odpowiednich bodźców napędza koło bierności, beznadziei, spadek zainteresowania oraz problemy społeczno - gospodarcze. Gdy przestrzeń publiczna służy wyłącznie realizacji niezbędnych aktywności ludzkich (czyli np. przemieszczaniu się w konkretnym celu, czekaniu na przystanku, dostarczaniu towarów do sklepów) przyczynia się to w niewielki sposób do jej atrakcyjności i żywotności. Ludzie bowiem będą zawsze w ten sposób z przestrzeni korzystać, niezależnie od tego jakiej jest jakości. Doskonałym przykładem braku innej niż „konieczna” aktywności na ulicy Piotrkowskiej i w jej pasażach jest jej funkcjonowanie w latach Polski Ludowej zestawione z wybuchem zainteresowania uczestniczeniem w jej życiu dzięki wydarzeniom z lat dziewięćdziesiątych i dwutysięcznych. Lodowa góra w wakacje, zapisane w księdze Guinnessa przeciąganie czterokilometrowej liny przez całą ulicę, „święto nitki”, „regaty ulicy Piotrkowskiej”, „długa plaża”, festiwal Światła, Miejski

Sylwester na Placu Wolności... - można wymieniać jeszcze długo aktywności przyciągające na ulice Piotrkowską w celu innym niż załatwienie koniecznych sprawunków.

Niestety postępująca suburbanizacja miasta i zmniejszająca się liczba mieszkańców centrum przyczynia się do zmiany sposobu użytkowania ulic, placów i pasaży. Remont Piotrkowskiej daje szansę na ponowne zainteresowanie „wizytówką” miasta, trzeba jednak pamiętać, że Łódź to wiele więcej niż jedna ulica.

Z tego powodu powstaje niniejszy program, dedykowany mieszkańcom Łodzi, którego celem jest nadanie kierunków i wytycznych oraz koordynacja działań zmierzających do poprawy jakości przestrzeni publicznych.

Wydarzenia na ulicy Piotrkowskiej. Źródło: Archiwum Fundacji Ulicy Piotrkowskiej.

Przestrzenie publiczne w rozumieniu niniejszego Programu oznaczają przestrzenie ogólnodostępne, będące własnością publiczną, czyli wszystkich mieszkańców miasta. Elementy środowiska zurbanizowanego widoczne z tej przestrzeni również tworzą jej ramy przestrzenne – wymagają zatem dbałości właściciela o ten element jego własności, który tworzy dobro wspólne.

W tym kontekście, przestrzenie prywatne pełniące rolę przestrzeni quasi-publicznych mogą pod pewnymi warunkami stanowić uzupełnienie systemu łódzkich przestrzeni publicznych, jednak nie mogą one odgrywać w mieście roli dominującej.

Dobrze zagospodarowana, utrzymana i atrakcyjna do przebywania przestrzeń publiczna jest jednym z ważniejszych mierników jakości miasta. Aby była odpowiednio ukształtowana musi być zdefiniowana przestrzennie za pomocą pierzei budynków, gdyż to one tworzą ramy, dzięki którym możemy w ogóle mówić o przestrzeni miejskiej. Pierzeje te, oprócz swej geometrycznej formy i architektonicznego opracowania muszą wchodzić w dialog z przestrzenią, którą wyznaczają za pomocą usług znajdujących się w parterach.

W popularnym ujęciu przestrzeniami publicznymi są place, ulice, aleje, bulwary i pasáže oraz parki i skwery, a także targowiska i place zabaw.

Należy zwrócić uwagę na niedobór przestrzeni publicznych (zagadnienie szczegółowo opisane w rozdziale V.2. Diagnozy niniejszego Programu), przy czym większość przestrzeni publicznych w Łodzi to ulice.

Jeżeli chcemy w ogóle mówić o poprawie jakości przestrzeni miejskiej, to właśnie ulice wymagają zatem szczególnego traktowania.

Święto Nici 1993 r. Źródło: Archiwum Fundacji Ulicy Piotrkowskiej.

ORGANIZATORZY:

- Fundacja Ulicy Piotrkowskiej
- Wydział Kultury UM Łódź
- Biuro Komitetu Organizacyjnego SSt Akademicki Ośrodek Kultury „77”
- Towarzystwo Śpiewacze im. Karola Szymanowskiego
- Fundacja Wspierania Lokalnych Inicjatyw Gospodarczych i Ochrony Środowiska Łódź-Górna
- UMT, Wydział Oświaty, Sportu i Rekreacji
- Śródmiejskie Forum Kultury
- Łódzki Klub Kolekcjonerów
- Estrada Łódzka
- Komenda Wojewódzka Straży Pożarnej
- Wojewódzki Ośrodek Modelarski
- Łódzki Dom Kultury
- Pałac Młodzieży im. Juliana Tuwima
- Muzeum Kinematografii
- Stowarzyszenie Kupców Ulicy Piotrkowskiej
- Towarzystwo Przyjaciół Łodzi

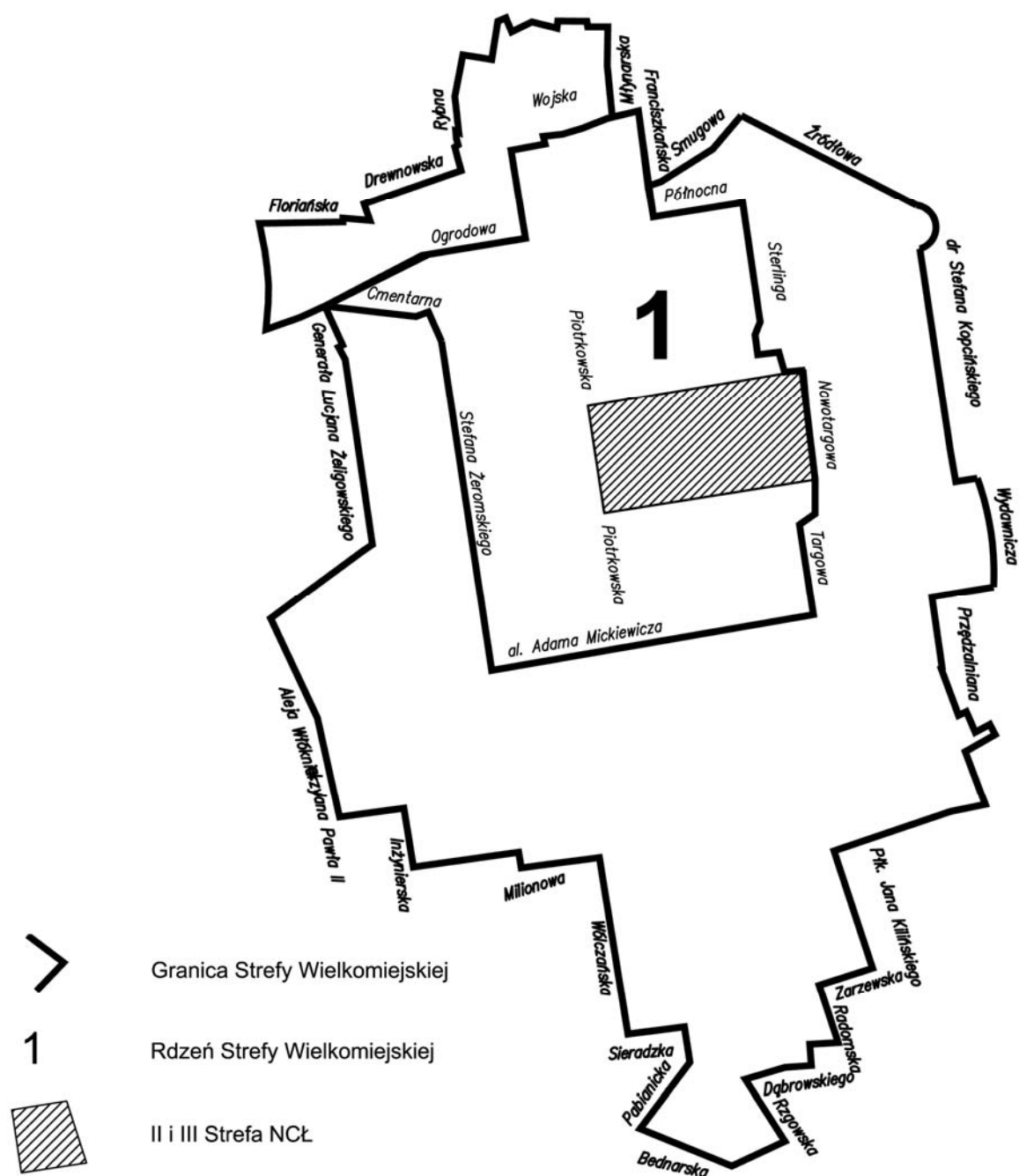
Plakat informujący o Światowym spotkaniu Łódzian 1992 r.

Źródło: Archiwum Fundacji Ulicy Piotrkowskiej.

II. PRZEDMIOT PROGRAMU – OŻYWIENIE PRZESTRZENI PUBLICZNEJ ŁODZI

Przedmiotem programu są przestrzenie publiczne Strefy Wielkomiejskiej Łodzi, ze szczególnym uwzględnieniem Rdzenia Strefy Wielkomiejskiej¹. Program jest zbiorem wytycznych dla zarządzania i projektowania przestrzeni publicznych oraz wyróżnia kluczowe przestrzenie publiczne Łodzi: jako układ ulic, placów, pasaży i parków, które mają zostać objęte szczególną troską i dbałością ze strony władz miasta.

¹ Obszar ten jest zbieżny z priorytetem Lokalnego Programu Rewitalizacji na lata 2014-2020.

Strefa Wielkomińska Łodzi wraz z wyodrębnionym Rdzeniem i obszarem Nowego Centrum Łodzi
 (opis granic Rdzenia znajduje się w rozdziale III. str. 12 niniejszego programu)

1. WIZJA ORAZ IDEA PROGRAMU

WIZJA PRZESTRZENI PUBLICZNYCH ŁODZI:

Przestrzenie publiczne Łodzi atrakcyjne dla mieszkańców i gości – oddające ducha miejsca – cechujące się wysoką estetyką, żywotnością, dostępnością i bezpieczeństwem, zapewniające możliwość interakcji społecznej.

IDEA:

Miarą jakości przestrzeni publicznych jest przede wszystkim sposób ich użytkowania – liczba i jakość aktywności ludzi w niej się pojawiających oraz szeroko rozumiane uwarunkowania estetyczne, będące narzędziem uatrakcyjniania przestrzeni.

Zasadą porządkowania istniejących i wprowadzania nowych przestrzeni jest umożliwianie zaistnienia funkcji aktywizujących „życie między budynkami”² oraz czytelny podział między przestrzeń publiczną – dostępną dla wszystkich oraz prywatną – dostępną w zależności od woli właściciela.

² Pojęcie użyte w polskim tłumaczeniu książki J. Gehla „Życie między budynkami”.

2. ZAŁOŻENIA PROGRAMU

Wizja zostanie osiągnięta poprzez opracowanie i wdrażanie indywidualnych działań dla poszczególnych miejsc, tworzących system kluczowych przestrzeni publicznych.

Modele działań realizacyjnych służyć będą skutecznemu implementowaniu, monitorowaniu i zarządzaniu czterema wyróżnikami przestrzeni publicznej, które decydują o jej sukcesie:

- a. dobra jakość i zaprojektowanie komponentów przestrzeni.
- b. dostępność
- c. długi okres aktywności - przestrzeń sprzyjająca interakcjom społecznym, aktywne granice architektoniczne
- d. poczucie tożsamości, dumy i współuczestnictwa mieszkańców

a. Dobra jakość i zaprojektowanie

Oznacza:

- **obudowę przestrzeni publicznej** (pierzeje budynków definiujące granice przestrzeni, dominanty architektoniczne, skalę i proporcje), jej **posadzkę** (materiał, rysunek, podziały, ukształtowanie pionowe) oraz **wyposażenie** (meble miejskie, zieleń i mała architektura),
- czytelne rozgraniczenie co jest przestrzenią publiczną, a co nią nie jest – poprzez zabudowę, wyposażoną w funkcje wchodzące w interakcję z przestrzenią publiczną³,
- umożliwienie znalezienia odpowiedniego kompromisu umożliwiającego realizację różnych aktywności (np. w przypadku ulic tak, aby funkcja komunikacyjna była podstawową, a nie jedyną),
- należy stosować materiały tanie w utrzymaniu – **czyli wysokiej jakości** - tzn. o dużej odporności na niszczenie i dewastację – nie zaś najtańsze dostępne na rynku rozwiązania. Wysoką jakością powinny się cechować wszystkie elementy

³ Przykładowo, wprowadzanie parkanów będzie dopuszczalne tylko w sytuacjach, gdy niemożliwe będzie uzupełnienie zabudowy, bądź instalowanie tego typu obiektów będzie uzasadnione przestrzennie (np. poprzez odniesienie do typologii pałaców miejskich z XIX wieku). Parkany te muszą również mieć dobrą jakość zaprojektowania i wykonania.

pojawiające się w przestrzeni publicznej: nawierzchnie, wyposażenie, mała architektura – ponieważ gwarantują one niskie koszty eksploatacji (czyszczenie) i trwałość (odporność na korozję i niszczenie),

- odpowiednia skala i sposób zaprojektowania całych założeń i ich komponentów – unikanie rozległych, pompatycznych, przeskalowanych rozwiązań – np. wielkich posadzek gdy nie ma dla nich realnego programu funkcjonowania, pomników i zieleni otoczonych drogami, nieuzasadnionych i zbyt rozległych płaszczyzn trawnika itp. Ponadto należy szczególnie zwrócić uwagę na dostosowanie rozmiarów i typów komponentów do skali człowieka, np. wyposażenie przestrzeni umożliwiające użytkownikom bezpośrednią i bezpieczną interakcję z nimi (fontanny powinny być dostępne i bezpieczne dla dzieci, pomniki co do zasady nie powinny być ogrodzone, nawierzchnie powinny być wykonane z odpowiednich dla sportów miejskich materiałów itd.), jednocześnie uniemożliwiające niszczenie wyposażenia (wandalizm). Należy stosować rozwiązania, które umożliwiają również dostępność wyposażenia, a także użytkowanie elementów na różne sposoby (np. schody, na których można siedzieć, podwyższenie w posadzce jako scena, ściana oporowa jako galeria itd.).
- konieczne jest tworzenie warunków sprzyjających dłuższemu przebywaniu, tj. ochrony przed pogodą (ochrona przed słońcem, cieniem, czy wiatrem) oraz aktywnych obszarów do obserwowania, zachęcających do korzystania z przestrzeni (np. podcienia),
- projektowanie niewymagające znacznych zmian w strukturze otoczenia – unikanie uzależnienia projektu od wyburzeń lub zmian w strukturze własności i użytkowania; także etapowanie gwarantujące aktywność podczas każdej z faz zagospodarowywania przestrzeni,
- projektowanie w sposób zapewniający bezpieczeństwo użytkowników (np. unikanie źle oświetlonych wnęk, stosowanie odpowiedniego oświetlenia),
- łatwość w orientacji i funkcjonowaniu miejsc – kompozycja umożliwiająca łatwą orientację i użytkowanie przestrzeni dająca poczucie bezpieczeństwa. Jest to związane bezpośrednio z użytymi materiałami oraz informacją wizualną. Przestrzeń powinna być tak zaprojektowana, by pojawiające się aktywności nie napotykały na niepotrzebne bariery i nie stanowiły barier,

- ciągła dbałość o stan techniczny elementów małej architektury – konserwacja i bieżące utrzymanie są niezwykle istotne dla pozytywnego odbioru przestrzeni publicznej, dbałość o to, by reklamy, szyldy, *bannery* i pozostałe elementy wielokrotnie szpecące ramy przestrzeni publicznych były utrzymane na odpowiednim poziomie estetycznym – jest to możliwe na podstawie zapisów w planach miejscowych.

b. Dostępność

Rozumiemy przez to:

- rzeczywistą dostępność komunikacyjną – dla pieszych, rowerową, komunikacją publiczną oraz indywidualną samochodową – aby zapewnić jak największą liczbę użytkowników, umożliwić im swobodne poruszanie się i opuszczenie przestrzeni. Przez dostępność rozumiemy również taką lokalizację, sposób zaprojektowania i zarządzania przestrzenią, który zachęca użytkowników do korzystania z niej – rozsądnie w stosunku do potrzeb,
- dostępność społeczną – niewykluczanie żadnej grupy użytkowników przestrzeni (np. niepełnosprawnych – poprzez likwidację barier architektonicznych, elementy projektu pomagające w orientacji osobom niewidomym i słabowidzącym, ale także umożliwienie przebywania w przestrzeni osobom, które nie są konsumentami np. ogródków lokali komercyjnych – czyli umieszczenie dostępnych dla wszystkich ławek, uatrakcyjnienie przestrzeni dla dzieci),
- rzeczywistą dostępność zarządzającego poszczególnymi fragmentami przestrzeni publicznej i zapewnienie wpływu społeczności lokalnej na kształt i funkcjonowanie przestrzeni,
- dostępność przestrzenno-funkcjonalną, w rozumieniu szeroko rozumianej urbanistyki – likwidacja barier przestrzennych poprzez zapewnienie odpowiednio gęstej sieci ulicznej, sieci dróg rowerowych i pasaży pieszych oraz odpowiedniej liczby i jakości przejść przez arterie komunikacyjne i doliny rzeczne.

c. Długi okres aktywności

Oznacza:

- taki sposób zaprojektowania i funkcjonowania przestrzeni, który gwarantuje jej dostosowanie do różnych aktywności w rytmie dobowym oraz pór roku, a także atrakcyjność dla różnych grup społecznych przy jednoczesnym zapewnieniu poczucia bezpieczeństwa i komfortu mieszkańców,
- codzienne, konieczne użytkowanie miejsca – poprzez lokalizację istotnych publicznych funkcji miejskich (np. obiektów kulturalnych, informacji miejskiej, agend urzędów, węzłów przesiadkowych komunikacji zbiorowej, instytucji ochrony zdrowia, itd.) z uzupełniającym programem usługowym (gastronomii, handlu, innych funkcji komercyjnych),
- wydłużoną aktywność – dobór usług gwarantujący różne godziny otwarcia i grupy docelowe odbiorców,
- aktywność powtarzalna i incydentalna – skonkretyzowane działania grup, osób, firm lub instytucji przyjmujące formę jarmarków, festiwali, akcji informacyjnych i promocyjnych, targi, kiermasze, spotkania, zabawy na wolnym powietrzu. Ważne jest, by powtarzalna aktywność miała nadany rytm: roczny (np. festiwal), miesięczny (np. kiermasz książek) i tygodniowy (np. targ warzywny). Należy tutaj zaznaczyć, że wydarzenia te powinny docelowo dążyć do formy funkcjonowania tradycyjnie przyjętej w miastach – po określonych godzinach funkcjonowania wszelkie elementy wykorzystane w tym czasie zostają usunięte, miejsce, w którym się odbywały wysprzątane i udostępnione do pełnienia pozostałych funkcji ogólnodostępnej przestrzeni publicznej.

d. Poczucie przynależności i współuczestnictwo mieszkańców

Oznacza:

- wpływ na kształt i funkcjonowanie przestrzeni publicznej – poczucie rzeczywistego zaangażowania miasta w relacje z użytkownikami przestrzeni i lokalną społecznością, zachęcanie do współtworzenia przestrzeni i odpowiedzialności za jej stan i funkcjonowanie,
- program funkcjonowania umożliwiający budowanie tożsamości wspólnotowej – poprzez otwarcie się na inicjatywy lokalnych organizacji pozarządowych, grup

społecznych, osób i społeczności lokalnej, cykliczność unikalnych aktywności (np. festiwalu, kermasu),

- wykorzystanie aktywności i potencjału istniejących instytucji, już funkcjonujących w mieście, niezwiązanych dotąd z przestrzenią publiczną, a posiadających potencjał „wyjścia” i „otwarcia się” na pobliską przestrzeń publiczną - ulicę bądź plac.
- tworzenie miejsc – zamiast projektowania przestrzeni – szeroki udział społeczności lokalnej w procesie powstawania miejsca, zachęcanie do aktywnego udziału w życiu przestrzeni,
- tworzenie miejsc potrzebnych mieszkańcom dla poprawy codziennego funkcjonowania społeczności lokalnej – m. in. place zabaw, miejsca spacerów, spotkań.

III. OBSZAR OBJĘTY PROGRAMEM – KLUCZOWE PRZESTRZENIE PUBLICZNE

Program zawiera wytyczne dotyczące przestrzeni publicznych Strefy Wielkowiejskiej Łodzi. Obszarem priorytetowym (w perspektywie 2013 – 2020) jest Rdzeń Strefy Wielkowiejskiej, w której zintegrowane zostają istniejące i projektowane na najbliższe lata, najważniejsze punktowe przestrzenie publiczne (place historyczne oraz wynikające z realizacji programu Nowe Centrum Łodzi), tworzące wraz z łączącymi je ulicami system kluczowych przestrzeni publicznych miasta.

Rdzeń Strefy Wielkowiejskiej jest zawarty pomiędzy wymienionymi poniżej ulicami **wraz z obiema ich pierzejami oraz narożnikami skrzyżowań:**

Wolska Polskiego, Franciszkańska, Północna, Sterlinga, Plac Dąbrowskiego, Narutowicza, projektowana Nowotargowa, Targowa, al. Piłsudskiego i Mickiewicza, ul. Żeromskiego, Cmentarna, Ogrodowa, Zachodnia, Lutomińska, Zgierska.

Kluczowe przestrzenie publiczne wymagają konsekwentnego podnoszenia ich jakości. Oznacza to zarówno poprawę stanu technicznego i estetyki wszystkich komponentów przestrzeni (pierzaje, posadzka, mała architektura - zobacz II.2.d), ale również prymat ruchu pieszego, rowerowego i transportu zbiorowego - poprzez rozwiązania architektoniczno – komunikacyjne oraz ich odpowiednie funkcjonowanie (aktywne partery, wydarzenia, codzienne użytkowanie).

1. ZASADY, WEDŁUG KTÓRYCH OPRACOWANO SYSTEM KLUCZOWYCH PRZESTRZENI PUBLICZNYCH WYSOKIEJ JAKOŚCI W ŁODZI:

a. Traktowanie istniejących przestrzeni o dużym znaczeniu jako rdzenia systemu

Zgodnie z Polityką Przestrzenną Miasta Łodzi, podstawowym kryterium było wyjście od stanu istniejącego. System kluczowych przestrzeni publicznych oparty jest o ulicę Piotrkowską oraz historyczne place, położone w komfortowej dla użytkownika pieszego odległości. W oparciu o ten „kręgosłup” oraz w związku z pracami nad Nowym Centrum Łodzi, szczególnie w zakresie rewitalizacji i tworzenia nowych przestrzeni publicznych, wyznaczono ciągi ulic (w tym nowych) łączących elementy węzłowe (place, skrzyżowania, dominanty architektoniczne).

b. Hierarchia oraz różnorodność funkcjonalna i estetyczna

W ramach systemu pojawiają się przestrzenie o różnej skali i charakterze: od przestrzeni rozległych do kameralnych, zarówno istniejące jak i planowane. Zapewnia to możliwość realizacji wielu rodzajów aktywności - od kameralnych spotkań sąsiedzkich po imprezy masowe na skalę całego łódzkiego obszaru metropolitalnego.

c. Punkty węzłowe

Ze względu na charakter Łodzi – w rozumieniu jej uwarunkowań przestrzennych – konieczne jest traktowanie układu przestrzeni publicznych jako systemu powiązań punktów (konkretnych miejsc, instytucji, placów, pasaży, parków i zieleńców) poprzez ciągi ulic (posiadających atrakcyjne wyposażenie funkcjonalne). Podejście

obszarowe jest częściowo możliwe jedynie w obszarze Nowego Centrum Łodzi oraz w rejonie Starego Rynku i placu Wolności. System obszarowy zastąpiono zatem wytworzeniem pętli zamykających system, dających możliwość wyboru różnych dróg dojścia do miejsc węzłowych.

d. Ciągłość komunikacji

Ze względu na duży rozmiar kwartałów wielkomiejskich, które powodują, że odległości do pokonania dla pieszych są duże, konieczne jest wsparcie systemu przestrzeni publicznych przez rozbudowaną sieć bezpiecznych dróg rowerowych oraz dobrze funkcjonującą komunikację zbiorową. Konieczne są pewne uzupełnienia sieci, które w wyniku dalszych analiz (w tym studium systemu komunikacyjnego Łodzi) mogą lub wręcz powinny wzbogacić system⁴.

e. Możliwość rozbudowy od Śródmieścia na zewnątrz

Przyjęty system, pozwala na swobodne i niemal „naturalne” rozbudowywanie go na obszary sąsiadujące. Umożliwia to aktywizację nie tylko nowych przestrzeni, ale w ogóle obszarów miasta, które są wykluczone z całości organizmu. System otwiera drogę zarówno do uzupełniania sieci przestrzeni publicznych wewnątrz kluczowego układu, jak i na zewnątrz pętli.

⁴ Warte rozważenia jest uwzględnienie budowy powiązania kluczowych i oderwanych elementów systemu przestrzeni publicznych w Łodzi za pomocą nowego powiązania komunikacją zbiorową (tramwajową lub autobusową), np. wpisującą się w założenia społecznego projektu „Europejski Tramwaj Kultury”

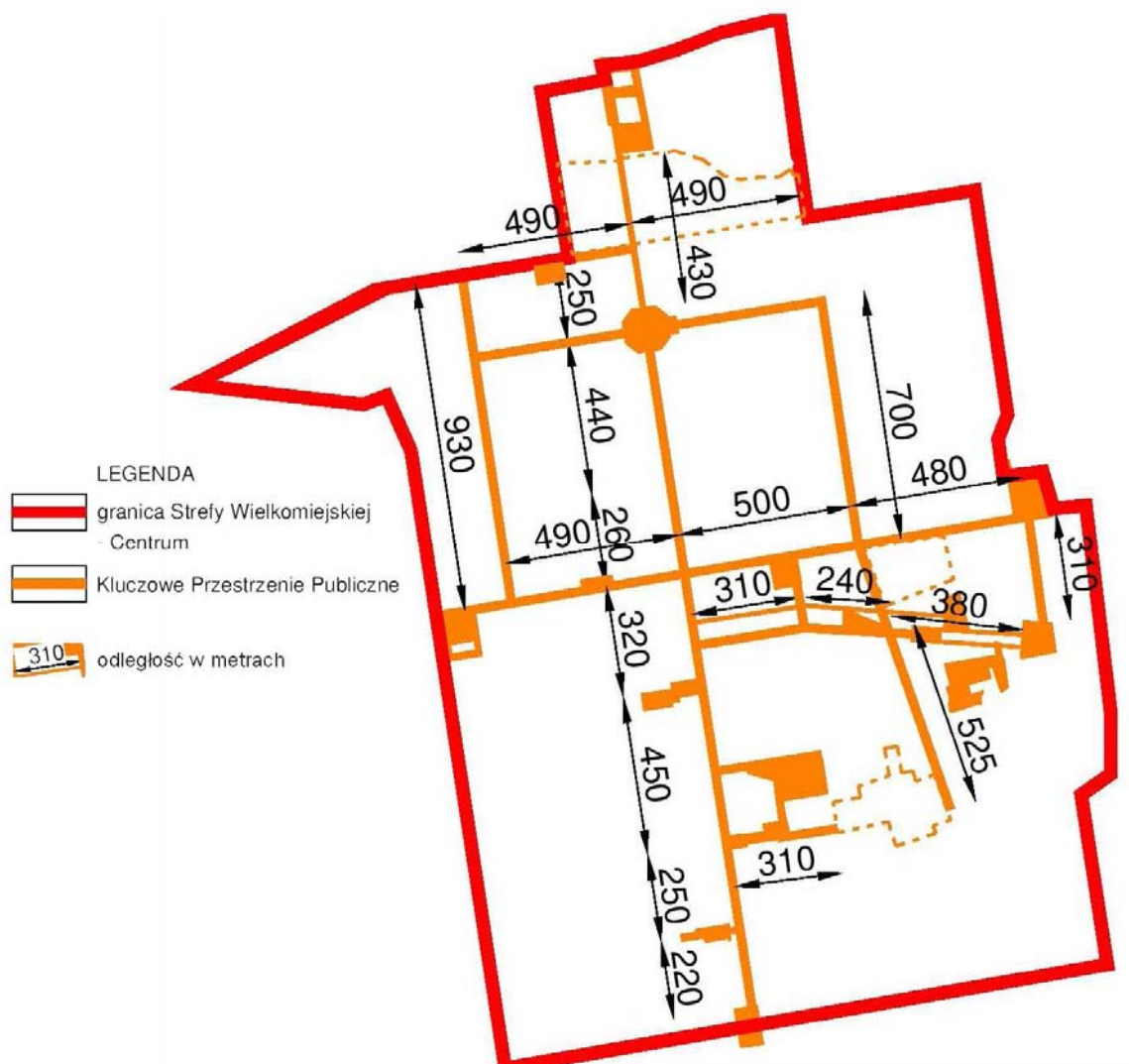
2. KLUCZOWE PRZESTRZENIE PUBLICZNE 2020+

PLACE	
1.	plac Wolności
2.	Stary Rynek
3.	plac Katedralny
4.	plac Dąbrowskiego
5.	plac Barlickiego
6.	plac przed ŁDK
7.	plac 4 czerwca 1989 roku
8.	plac Komuny Paryskiej
9.	plac przed pałacem Poznańskiego
10.	Rynek Kobro w NCŁ
11.	plac przed dworcem Łódź - Fabryczna
12.	plac przed DT Central
13.	plac przed EC-1
ULICE	
14.	ul. Piotrkowska (pl. Wolności – al. Mickiewicza)
15.	ul. Traugutta – łącznik do ul. Piotrkowskiej
16.	ul. Kilińskiego (ul. Pomorska – ul. Nawrot)
17.	ul. Gdańska (ul. Zielona – ul. Ogrodowa)
18.	ul. Pomorska - ul. Legionów (ul. Gdańska – ul. Kilińskiego)
19.	ul. Zielona - ul. Narutowicza (ul. Gdańska – ul. Kilińskiego)
20.	ul. Nowomiejska – ul. Zgierska (pl. Wolności – Stary Rynek)
21.	ul. Północna - ul. Ogrodowa (ul. Gdańska – ul. Kilińskiego)
22.	ul. Sienkiewicza (ul. Narutowicza – ul. Traugutta)
23.	nowe ulice w NCŁ
ULICZKI I PASAŻE W KWARTAŁACH	
24.	pasaż Rubinsteina
25.	pasaż Schillera
26.	pasaż Józewskiego
27.	pasaż pieszy Piotrkowska - NCŁ
28.	pasaż Knychalskiego
29.	nowe uliczki wewnątrz kwartałów
PARKI, SKWERY	
30.	Park Staromiejski
31.	Park im .St. Moniuszki
32.	Park im. H. Sienkiewicza

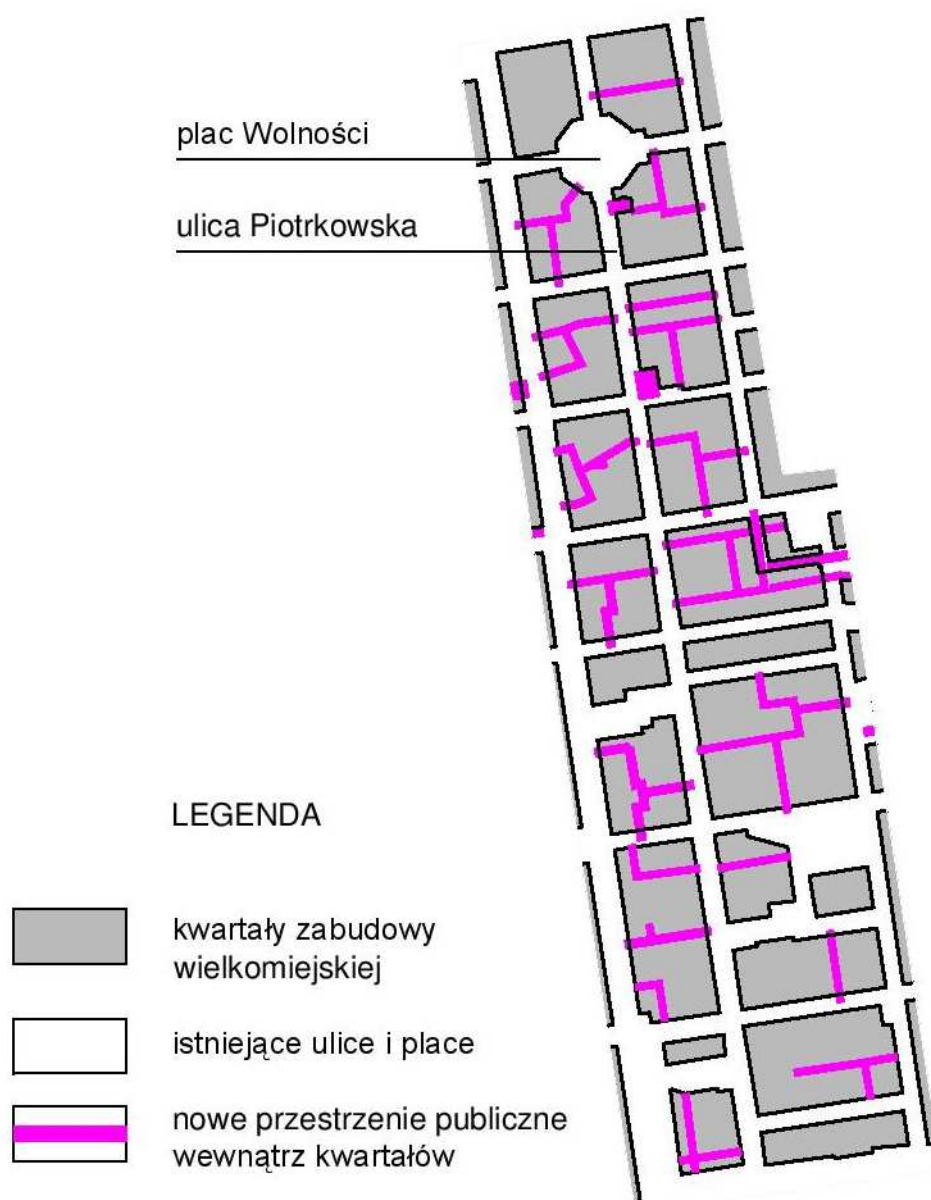

	granica Strefy Wielkomejskiej		przestrzeń publiczna
	kwartały zabudowy:		kluczowa przestrzeń publiczna
	Rdzeń Strefy Wielkomejskiej		zielona przestrzeń publiczna
	pozostałe		kluczowa zielona przestrzeń publiczna
			przestrzeń prywatna upubliczniona
			podwórzec miejski - woonerf

Schemat kluczowych przestrzeni publicznych 2020+
na tle Rdzenia Strefy Wielkomejskiej.

Schemat prezentujący zachowanie przyjaznych odległości dla ruchu pieszego między punktami węzłowymi Kluczowych Przestrzeni Publicznych.

Schemat prezentujący wprowadzanie nowych uliczek we wnętrza kwartałów, wzbogacających sieć przestrzeni publicznych przy ulicy Piotrkowskiej na odcinku między ulicą Północną a Mickiewicza.

IV. REALIZACJA PROGRAMU

Realizacja Programu jest przedsięwzięciem interdyscyplinarnym. Jednostki odpowiedzialne za realizację konkretnych działań i zadań będą współpracowały ze sobą przy wsparciu koordynacyjno-strategicznym **Zespołu Obsługi Piotrkowskiej i Strefy Wielkomiejskiej w Biurze Architekta Miasta**, w Departamencie Architektury i Rozwoju Urzędu Miasta Łodzi.

1. KOMÓRKI I JEDNOSTKI ODPOWIEDZIALNE ZA REALIZACJĘ PROGRAMU

Lista jednostek, których dotyczy bezpośrednio zakres merytoryczny programu:

1. **Biuro Architekta Miasta** w Departamencie Architektury i Rozwoju Urzędu Miasta Łodzi – podłoże merytoryczne, koordynacja, nadzór nad badaniami przestrzeni publicznych;
2. **Zarząd Dróg i Transportu** – remonty i przebudowy ulic oraz placów, wprowadzanie nowych przestrzeni publicznych na podstawie zapisów mpzp;
3. **Wydział Gospodarki Komunalnej** w Departamencie Infrastruktury i Lokali Urzędu Miasta Łodzi – dbałość i współpraca przy działaniach związanych z przestrzenią publiczną zarządzaną przez Wydział;
4. **Zarząd Zieleni Miejskiej w Łodzi** - dbałość i współpraca przy działaniach związanych z przestrzenią publiczną zarządzaną przez Wydział, kształtowanie zieleni w pasach drogowych;
5. **Zarząd Nowego Centrum Łodzi** – przestrzeń publiczną w obszarze działania programu NCŁ;
6. **Wydział Budynków i Lokali** oraz **Biuro ds. Rewitalizacji i Rozwoju Zabudowy Miasta** w Departamencie Infrastruktury i Lokali Urzędu Miasta Łodzi – dbałość o budynki, które tworzą i obudowują przestrzeń publiczną oraz wynajmowanie lokali dla aktywizacji przestrzeni publicznych;
7. Odpowiednie **Administracje Zasobów Komunalnych** - dbałość i współpraca przy działaniach związanych z przestrzenią publiczną zarządzaną przez Wydział;
8. **Miejska Pracownia Urbanistyczna w Łodzi** – zapisy planistyczne;

9. **Wydział Kultury** w Departamencie Spraw Społecznych Urzędu Miasta Łodzi – organizowanie wydarzeń w kluczowych przestrzeniach publicznych, współpraca z instytucjami w zakresie animacji przestrzeni;
10. **Wydział Promocji, Turystyki i Współpracy z Zagranicą** w Departamencie Prezydenta Urzędu Miasta Łodzi – budowanie wizerunku Łodzi również w oparciu o przestrzenie miejskie Łodzi;
11. **Biuro Rozwoju Przedsiębiorczości i Miejsc Pracy** w Departamencie Architektury i Rozwoju Urzędu Miasta Łodzi – aktywizacja podmiotów gospodarczych i mieszkańców celem ożywienia przestrzeni publicznych.

2. FINANSOWANIE

Podstawową zasadą finansowania Programu jest uwzględnianie wytycznych w nim zawartych (szczególnie tych, dotyczących prac remontowych i estetyzujących) w przeprowadzanych inwestycjach remontowych, modernizacyjnych i rewitalizacyjnych. Przykładowo oznacza to, że koszt przebudowy ulicy wchodzącej w skład Kluczowych Przestrzeni Publicznych musi zostać zwiększony o koszt dostosowania jej do wymogów wyznaczonych przez Program (Rozdział IV.6). Oznacza to również, że wymiana materiałów nawierzchni ulicy w sytuacji, gdy szerokość jezdni jest zbyt duża w stosunku do potrzeb, musi zostać dokonana wraz z odpowiednią zmianą zagospodarowania ulicy (np. wprowadzenie zieleni wysokiej, ławek, poszerzenie chodników czy zwiększenie ilości miejsc parkingowych). Program należy traktować również jako wyznacznik hierarchii działań i realizacji dla programów (np. przy rewitalizacjach parków należy w pierwszej kolejności zadbać o te, które tworzą system Kluczowych Przestrzeni Publicznych).

Dopuszcza się traktowanie Programu Atrakcyjne Przestrzenie Miejskie jako rozwinięcie Strategii Rozwoju Ulicy Piotrkowskiej w Łodzi na lata 2008 – 2020, a co za tym idzie, wykorzystanie środków zapisanych w zadaniu realizacji Strategii w obszarze Kluczowych Przestrzeni Publicznych.

Ze względu na powiązanie Programu z Lokalnym Programem Rewitalizacji na lata 2014-2020 część środków z puli przewidzianej na rewitalizację zostanie wydana na odnowę i uatrakcyjnienie przestrzeni ulic w rewitalizowanych obszarach oraz bezpośrednio przy odnawianych obiektach.

3. SCHEMAT OPERACYJNY PROGRAMU ATRAKCYJNE PRZESTRZENIE MIESJKIE

Schemat, zamieszczony na następnej stronie jest, wraz ze schematem Kluczowych Przestrzeni Publicznych, przedstawieniem idei Programu. Pełni również funkcję sprawozdawczą z realizacji uchwały. Puste pola tabeli dotyczące czterech wyróżników przestrzeni, powinny być oceniane w skali 0-2, przy czym:

0 – oznacza stan niezadowalający dla danego miejsca (konieczna poprawa stanu);

1 – oznacza stan wystarczający dla danego miejsca (poprawa stanu może zostać odłożona w czasie);

2 – oznacza stan zadowalający dla danego miejsca (stan przestrzeni spełnia założenia Programu – jakość przestrzeni może zostać uznana za wysoką);

Ocena ta powinna zostać wykonana na podstawie badań diagnostycznych w oparciu o „kartę diagnozy przestrzeni publicznej” oraz w oparciu o mierniki (rozdział IV. 4.) opisane w niniejszym programie.

WIZJA						
Przestrzeń publiczna Łodzi atrakcyjna dla mieszkańców i gości – oddająca ducha miejsca – cechująca się wysoką estetyką, żywotnością, dostępnością i bezpieczeństwem, zapewniająca możliwość interakcji społecznej						
IDEA						
Miarą jakości przestrzeni publicznych jest przede wszystkim sposób ich użytkowania – liczba i jakość aktywności ludzi w niej się pojawiających oraz szeroko rozumiane uwarunkowania estetyczne, będące narzędziem uatrakcyjniania przestrzeni.						
Wizja zostanie osiągnięta poprzez opracowanie i wdrażanie indywidualnych działań dla poszczególnych miejsc tworzących system kluczowych przestrzeni publicznych. Modele działań realizacyjnych służyć będą skutecznemu implementowaniu, monitorowaniu i zarządzaniu czterema wyróżnikami przestrzeni publicznej, które decydują o jej sukcesie:		dostępność	Długi okres aktywności usług	Współuczestnictwo mieszkańców	Jakość estetyczno - funkcjonalna	
1.	plac Wolności					PLACE
2.	Stary Rynek					
3.	plac Katedralny					
4.	plac Dąbrowskiego					
5.	plac Barlickiego					
6.	plac przed ŁDK					
7.	plac 4 czerwca 1989 roku					
8.	plac Komuny Paryskiej					
9.	plac przed pałacem Poznańskiego					
10.	Rynek Kobro w NCŁ					
11.	plac przed dworcem Fabrycznym					
12.	plac przed DT Central					
13.	plac przed EC-1					
14.	ul. Piotrkowska					ULICE
15.	ul. Traugutta					
16.	ul. Kilińskiego					
17.	ul. Gdańska					
18.	ul. Pomorska - ul. Legionów)					
19.	ul. Zielona - ul. Narutowicza					
20.	ul. Nowomiejska					
21.	ul. Północna -					
22.	ul. Sienkiewicza					
23.	nowe ulice w NCŁ					
24.	pasaż Rubinsteina					ULICZKI I PASAŻE W KWARTAŁACH
25.	pasaż Schillera					
26.	pasaż Józewskiego					
27.	pasaż pieszy Piotrkowska - NCŁ					
28.	pasaż Knychalskiego					
29.	nowe uliczki wewnątrz kwartałów					
30.	Park Staromiejski					PARKI
31.	Park im. St. Moniuszki					
32.	Park im. H. Sienkiewicza					
SYSTEM REALIZACJI - 6 kroków realizacji dla każdego miejsca						
a. Analiza zapisów w MPZP i innych planów miasta i/lub wskazanie do ujęcia w planie		c. Akcje i wydarzenia – włączenie mieszkańców i instytucji				
b. Diagnoza przestrzeni publicznej		d. Tymczasowe zagospodarowanie przestrzeni Poprawa funkcjonalności i estetyki drobnymi działaniami				
		e. Remont, estetyzacja, przebudowa				
FUNDAMENT						
Układ urbanistyczny, wyjątkowa architektura i skala zabudowy tworzące ducha miejsca oraz ogromny rozmiar Strefy Wielkomiejskiej wynoszący 1400 ha są elementami wyróżniającymi przestrzeń publiczną Łodzi spośród innych miast Polski, czyniąc je unikatowym w skali kraju.						

4. GENERALNE MIERNIKI JAKOŚCI DLA STREFY WIELKOMIEJSKIEJ

Metodologia opracowania i wyznaczenia mierników jakości przestrzeni publicznej (głównie w aspekcie jej żywotności) została zaczerpnięta z opracowania „Places for people” opracowanego przez City of Melbourne we współpracy z Gehl Architects w 2004 roku.

W związku z brakiem danych wyjściowych przyjmuje się konieczność opracowania diagnozy do końca roku 2014, w celu umożliwienia dalszej ewaluacji i monitoringu zmian. Wykonanie badań może być realizowane przez zlecenie zewnętrzne, bądź w formie uruchomienia praktyk dla studentów. Przeprowadzenie badań leży w kompetencji Biura Architekta Miasta.

Badania należy wykonywać w pierwszej kolejności dla kluczowych przestrzeni publicznych, w drugiej kolejności dla pozostałych przestrzeni Rdzenia Strefy Wielkomiejskiej (do końca 2015 roku) oraz całej Strefy Wielkomiejskiej (nie wyznacza się daty opracowania).

Dane powinny być przedstawione zarówno w formie tabelarycznej, jak i graficznej – na mapach lub/i wykresach, umożliwiającym możliwość monitoringu zmian w czasie.

Dopuszcza się, w wyniku obserwacji poczynionych przy zbieraniu danych, wprowadzenie innych mierników, badających jakość przestrzeni publicznej, bądź pominięcie któregoś z poniższych (w uzasadnionym przypadku).

	Nazwa miernika	Opis miernika	Wartość wyjściowa	Kierunek zmiany	Wartość po wprowadzeniu zmian w danej przestrzeni
Dostępność					
1.	Intensywność ruchu pieszego	Liczba osób przekraczających linię w miejscu pomiaru, w ujęciu dobowym i tygodniowym w wybranych lokalizacjach		wzrost	

2.	Intensywność ruchu rowerowego	Analogicznie j.w.		wzrost	
3.	Liczba ulic w pełni przyjaznych dla pieszych	Z podziałem na: 1. zupełnie piesze (z ruchem lokalnym), 2. pieszo – tramwajowe 3. podwórzec miejski („woonerf”)	1 (Piotrkowska)	wzrost	
4.	Liczba nowych uliczek wewnątrz kwartałowych	Ilość + długość ciągów			
5.	Liczba kontrapasów rowerowych			wzrost	
6.	Zasięg sieci dróg rowerowych	Długość w km		wzrost	
7.	Liczba jednostek wyodrębnionych do dbania o konkretną przestrzeń publiczną, posiadających odpowiednie kompetencje (utrzymanie, zarządzanie, organizacja wydarzeń itp.)			wzrost	
Długi okres aktywności					
8.	Udział aktywnych parterów (witryn)	Analiza w skali ocen 0-3: 0 parter nieaktywny, bez możliwości uaktywnienia 1 parter z możliwością aktywizacji, nieużytkowany 2 – parter aktywny częściowo 3 - parter aktywny, użytkowany		Wzrost stopnia 3 Spadek stopnia 1,2	
9.	Udział miejsc funkcjonujących jako targ miejski w określonych godzinach	Tradycyjna forma handlu - po godzinach funkcjonowania umożliwiają inne użytkowanie przestrzeni (np. targ warzywny 7-13)		wzrost	
10.	Udział punktów usługowych w interakcji z przestrzenią publiczną, „wychodzących” poza obręb budynków (głównie handel, kawiarnie, gastronomia, kultura)	Punkty z ogródkami gastronomicznymi, wystawiające zieleni przez witryny itd.		wzrost	
11.	Liczba miejsc siedzących należących do usług	m. in. liczba krzeseł w ogródkach gastronomicznych		wzrost	

12.	Liczba punktów usługowych dostępnych w szerokim przekroju dobowym	Ocena 1 – do godz. 16.00 2 – do godz. 18.00 3 – do godz. 20.00 4 – do godz. 24.00 i później		Wzrost kategorii 1 i 2	
13.	Ilość atraktorów przestrzeni- obiektów: rozrywki, kultury, sztuki, hoteli, gastronomii i kawiarni otwartych całą dobę oraz handlowych.	Mapy dla poszczególnych kategorii. Pozwala badać i organizować koncentrację takich usług.		wzrost	
Poczucie przynależności i współuczestnictwo mieszkańców					
14.	Liczba osób przebywających na placu w ciągu godziny	Różne pory dnia, tygodnia, roku		wzrost	
15.	Liczba wydarzeń, wynikających z inicjatyw oddolnych	(w tym dotowane z budżetu Miasta)		wzrost	
16.	Subiektywna ocena danych przestrzeni przez mieszkańców miasta	Badanie społeczne/ankieta	Wartości z ankiety rozdział V.3.c. programu	poprawa	
17.	Wykorzystanie istniejących urządzeń małej architektury	Ławki, stojaki na rowery, nieformalne place itd	%	wzrost	
Dobra jakość i zaprojektowanie					
18.	Liczba placów	Liczba + powierzchnia			
19.	Liczba chodników, remontowanych układzie „trójpasowym”	Liczba + powierzchnia		wzrost	
20.	Liczba ulic poddanych całościowej przebudowie	Liczba + łączna długość		wzrost	
21.	Liczba miejsc siedzących – publicznych	Faktyczna liczba miejsc siedzących (np. ławka 3 osobowa = 3)		wzrost	
22.	Liczba drzew w pasach drogowych	Sumarycznie + łączna długość szpalerów		wzrost	
23.	Liczba ulic posiadających przynajmniej 10 drzew	W ujęciu odcinkowym – od skrzyżowania do skrzyżowania		wzrost	
24.	Liczba pomników, fontann i źródełek, obiektów sztuki współczesnej, tymczasowych instalacji	Z podziałem na typy urządzeń		wzrost	

5. DZIAŁANIA W RAMACH PROGRAMU – 6 KROKÓW REALIZACJI PROGRAMU

Dla Kluczowych Przestrzeni Publicznych, w podziale zgodnym ze schematem operacyjnym muszą zostać opracowane, w oparciu o opisane poniżej wytyczne:

- a. Analiza zapisów miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego i innych zamierzeń inwestycyjnych miasta**
- b. Diagnoza stanu istniejącego**
- c. Akcje i wydarzenia – włączenie mieszkańców**
- d. Tymczasowe zagospodarowanie przestrzeni**
- e. Poprawa funkcjonalności i estetyki drobnymi działaniami**
- f. Remont, przebudowa, zmiana organizacji przestrzeni**

Harmonogram:

Punkty **a**, **b** muszą zostać wykonane do **końca 2014 roku**; punkt **c** jest działaniem ciągłym, prowadzonym aktualnie i przewidzianym do kontynuacji w kolejnych latach; na podstawie wniosków z analiz punktów **a** i **b** należy zdecydować o realizacji alternatywnie lub łącznie punktów **d**, **e**, **f** - na tej podstawie może zostać ustalony szczegółowy harmonogram i koszty planowanych inwestycji⁵.

a. Analiza zapisów miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego i/lub wskazanie do ujęcia w planie

Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego (nazwany dalej mpzp), stanowiąc akt prawa miejscowego opisuje wiele parametrów przestrzennych, które mają bezpośrednie przełożenie na sposób zagospodarowania i kształtowania pierzei ulic oraz placów. Ponadto określa który obszar jest przestrzenią publiczną, czyli stwierdza który teren niezabudowany jest wartością ogólnomiejską. W momencie planowania jakiegokolwiek budowy czy przebudowy zapisy planu są wiążące.

Dla obszarów, gdzie nie obowiązują plany miejscowe należy opracować wytyczne dla przestrzeni publicznych oraz dążyć do ich wprowadzenia do planu miejscowego, w przypadku decyzji o przystąpieniu do jego opracowywania.

⁵ Tymczasowe zagospodarowanie, bądź drobne działania najprawdopodobniej nie przekroczą kwoty 0,5 mln zł dla konkretnej przestrzeni, zaś przebudowa może wynieść nawet kilkanaście.

b. Diagnoza miejsca

Przy realizacji każdego z zadań analiza stanu wyjściowego ma kluczowe znaczenie, gdyż umożliwia właściwe ukierunkowanie działań i możliwość porównania ich wyników. Pomocą do jej przeprowadzenia jest zamieszczona poniżej karta diagnozy przestrzeni publicznej, obejmująca zagadnienia planu miejscowego i planów inwestycyjnych, analizę behawioralną, funkcjonalną, estetyczną i komunikacyjną. Integralną częścią diagnozy są wnioski, które należy zapisać w oparciu o wzór karty „kierunki działań”, podzielonej na wytyczne w ramach pozostałych 5 kroków realizacji.

Kartę analizy należy również traktować jako kartę audytu działań, pozwalającą na ocenę efektów podjętych działań oraz kartę wspierającą mapowanie behawioralne podczas badania danego miejsca.

Z przeprowadzonej diagnozy będą wynikały kolejne zadania, których realizacja będzie konieczna do poprawy stanu danej przestrzeni publicznej (zgodnie z założeniami Programu). Od rodzaju zadań będzie zależało ich przypisanie konkretnej komórce organizacyjnej UMŁ / miejskiej jednostce organizacyjnej.

Diagnoza musi zostać przeprowadzona na podstawie obserwacji i analizy osób/osoby wykonującej badanie oraz w oparciu o ankiety i dyskusje z bezpośrednimi użytkownikami przestrzeni.

W mapowaniu behawioralnym bada się oraz przedstawia (w ujęciu zarówno liczbowym jak i graficznym), następujące mierniki:

- liczba aktywnych parterów (witryn)
- liczba punktów usługowych, „wychodzących” poza obręb budynków (głównie handel, kawiarnie, gastronomia, kultura)
- liczba prywatnych miejsc siedzących
- liczba publicznych miejsc siedzących
- ilość punktów usługowych dostępnych w szerokim przekroju dobowym
- procent wykorzystania istniejących urządzeń małej architektury (np. jaki procent miejsc siedzących jest zajęty w wybranej porze dnia)
- liczba pomników, fontann i źródełek, obiektów sztuki współczesnej, tymczasowych instalacji
- liczba drzew, szczególnie w szpalerach przyulicznych
- liczba elementów małej architektury

KARTA DIAGNOZY <i>ex ante</i> PRZESTRZENI PUBLICZNEJ									
LOKALIZACJA:									
CZY ISTNIEJE WYODRĘBNIONA JEDNOSTKA/INSTYTUCJA/ ORGANIZACJA ODPOWIEDZIALNA ZA DANĄ PRZESTRZEŃ		TAK / NIE	Nazwa.....						
CZY ISTNIEJE PLAN MIEJSCOWY		TAK			NIE				
TREŚĆ ZAPISÓW MPZP									
CZY W STOSUNKU DO OBSZARU ISTNIEJĄ PLANY INWESTYCYJNE? [zapisane w budżecie miasta i / lub WPF]		TAK			NIE				
		OPIS ZADANIA:			TERMIN REALIZACJI ZADANIA:				
					PRAWDOPODOBIENSTWO REALIZACJI ZADANIA:				
UŻYTKOWANIE									
LICZBA UŻYTKOWNIKÓW PIESZYCH oraz PORUSZAJĄCYCH SIĘ NA ROWERZE [KATEGORIE: <i>średnio w ciągu doby; w wybranych godzinach w dniu roboczym 7-9, 11-13, 15-17, 20-22; w weekendy sob/Nd; porównanie wcześniejszych wyników w sezonie wiosenno – letnim, wakacyjnym, jesienno-zimowym, w pogodę słoneczną i deszczową na podstawie pomiaru osób przechodzących przez wybrany punkt pomiarowy.</i>					PIESI: kategoria - liczba.....				
					ROWERZYŚCI kategoria - liczba.....				
OPIS ZACHOWAŃ UŻYTKOWNIKÓW [rezultat mapowania behawioralnego- mapa + zestawienie liczbowe aktywności]									
ISTNIENIE PUNKTÓW KONCENTRACJI [obserwacja]		BRAK	0	1	2	3	4	5	DUŻO
WAŻNE INSTYTUCJE / PRZEDSIĘBIORSTWA / OBIEKTY									
CZY ISTNIEJĄCE INSTYTUCJE PRZYCIĄGAJĄ UŻYTKOWNIKÓW?	Nazwa Instytucji								
	Liczba wg danych jednostki								
	Liczba wg badania								
DOMINUJĄCA FUNKCJA MIEJSCA [wynik obserwacji i ankiet]									

WARTOŚCI SUBIEKTYWNE [analiza + ankieta]									
OGÓLNA OCENA WPŁYWU MIEJSCA NA SAMOPOCZUCIE [ankieta]	NEGAT.	-3	-2	-1	0	1	2	3	POZYT.
OCENA ESTETYKI [inform.wizualna, reklamy, etc.-]	NEGAT.	-3	-2	-1	0	1	2	3	POZYT.
OCENA CZYSTOŚCI	NEGAT.	-3	-2	-1	0	1	2	3	POZYT.
OCENA BEZPIECZEŃSTWA	NEGAT.	-3	-2	-1	0	1	2	3	POZYT.
POZIOM SKOMUNIKOWANIA MIEJSCA [obserwacja + zapisy Studium Komunikacyjnego]									
Komunikacja piesza:	NISKI	0	1	2	3	4	5		WYSOKI
wyjaśnienie									
Komunikacja zbiorowa:	NISKI	0	1	2	3	4	5		WYSOKI
wyjaśnienie									
Komunikacja rowerowa:	NISKI	0	1	2	3	4	5		WYSOKI
wyjaśnienie									
Komunikacja indywidualna:	NISKI	0	1	2	3	4	5		WYSOKI
wyjaśnienie									
WIZJA PRZEMIANY MIEJSCA – WYNIK DEBAT I BADAŃ SPOŁECZNYCH [opis + ew. grafika]									

KIERUNKI DZIAŁAŃ						
SEKWENCJA DZIAŁAŃ	DZIAŁANIE KONIECZNE?		OPIS DZIAŁAŃ	JEDNOSTKA ODPOWIEDZIALNA	TERMIN REALIZACJI [miesiąc/rok]	BUDŻET
	TAK	NIE				
WPROWADZENIE ZAPISÓW W PLANIE MIEJSCOWYM						
AKCJE I WYDARZENIA W PRZESTRZENI PUBLICZNEJ						
PROPOZYCJE TYMCZASOWEGO ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENI						
DZIAŁANIA DLA POPRAWY FUNKCJONALNOŚCI I ESTETYKI DROBNYMI ŚRODKAMI						
WYTYCZNE DO REMONU, PRZEBUDOWY ZMIAN ORGANIZACJI PRZESTRZENI						
GŁÓWNE REKOMENDACJE DLA POPRAWY DOSTĘPNOŚCI						

c. Akcje i wydarzenia – włączenie mieszkańców

W celu zapewnienia atrakcyjność przestrzeni publicznych w aspekcie społecznym, przewiduje się organizowanie oraz wspieranie stowarzyszeń i fundacji w przeprowadzaniu wydarzeń integrujących mieszkańców Łodzi.

Ogłaszane będą konkursy na organizację przez ww. podmioty różnego rodzaju wydarzeń w przestrzeni publicznej⁶. W tym zakresie możliwa będzie realizacja różnego rodzaju gier miejskich, *eventów*, teatrów miejskich, mniejszych festynów oraz dowolnych innych przedsięwzięć angażujących mieszkańców, służących ożywieniu przestrzeni miejskiej.

Ponadto, w ramach programów dla konkretnych miejsc w przestrzeni publicznej zostanie opracowany program cyklicznych wydarzeń, jak targi, festyny, jarmarki miejskie, święta lokalne, juwenalia etc.

Nie do przecenienia jest również wartość wydarzeń o ogromnej skali oddziaływania – wielkie wydarzenia, w trybie rocznym, które stają się wizytówką miasta i stają się elementem lokalnej tożsamości.

d. Tymczasowe zagospodarowanie przestrzeni

Część z opisanych powyżej wydarzeń będzie pozostawiała po sobie ślad w przestrzeni – w postaci np. instalacji, aranżacji przestrzeni, elementów tymczasowych wzbogacających przestrzeń i jej estetykę. W ramach wzmożonej aktywności w danej przestrzeni może pojawić się potrzeba tymczasowego zagospodarowania pewnych miejsc – według określonych indywidualnie zasad i czasu istnienia w przestrzeni – zanim zostanie ustalone stałe zagospodarowanie przestrzeni. Program dopuszcza takiego rodzaju aktywność pod warunkiem poszanowania potrzeb wszystkich stron, których dane zagospodarowanie może dotyczyć.

⁶ Na podstawie uchwały nr LII/1082/12 Rady Miejskiej w Łodzi z dnia 21 listopada 2012 r. w sprawie przyjęcia „Wieloletniego programu współpracy Miasta Łodzi z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, na lata 2013-2015” oraz kolejnych uchwał o wieloletniej współpracy oraz na podstawie rocznych programów współpracy.

e. Poprawa funkcjonalności i estetyki drobnymi działaniami,

Mając na uwadze kondycję finansową Łodzi należy przede wszystkim dbać o poprawną realizację działań bieżących (takich jak utrzymanie czystości, szybką reakcję na akty wandalizmu) oraz zakładać systematyczne przeprowadzanie niskokosztowych napraw, uzupełnień brakujących elementów, czy wprowadzania nowych funkcji w już istniejące obiekty, bądź umożliwienie już istniejącym „wyjścia” w przestrzeń publiczną.

f. Remont, przebudowa, zmiana organizacji przestrzeni

Wiele miejsc, przez lata zaniedbanych, wymagało będzie kosztownych przebudów czy zmian w organizacji przestrzeni. Zanim jednak to nastąpi należy wykorzystać już istniejący potencjał, ożywić przestrzeń innymi środkami niż działania twarde. Nie powinna się zdarzać sytuacja, w której zostaje przeprowadzona kosztowna modernizacja a brakuje programu wydarzeń i nie ma zaproponowanych ułatwień dla funkcjonowania usług, zapewniających obecność życia miejskiego w danym miejscu.

Blågårdsgade, Kopenhaga, Dania.

Przykład zmiany organizacji ulicy bez dużych nakładów.

Fot. Szymon Nogalski.

6. WYTYCZNE DLA DZIAŁAŃ INWESTYCYJNYCH ZWIĄZANYCH Z PRZESTRZENIĄ PUBLICZNĄ W STREFIE WIELKOMIEJSKIEJ

a. Place

Ze względu na szczególny charakter tego rodzaju przestrzeni publicznej konieczne jest indywidualne podejście projektowe do każdego z placów. Za każdym razem należy brać pod uwagę zróżnicowane uwarunkowania przestrzenne, społeczne, gospodarcze i funkcjonalne. W przypadku przebudowy istniejących lub tworzenia nowych placów należy odpowiednio zdiagnozować jego mocne i słabe strony, wykonać badania behawioralne (zgodnie z kartą diagnozy rozdz. IV. 5 b) oraz przeprowadzić otwartą dyskusję umożliwiającą partycypację społeczną, w której wezmą udział specjaliści, mieszkańcy, przedstawiciele Urzędu Miasta Łodzi i projektanci. Dopiero po zakończeniu tych etapów można rozpocząć procedurę zamówienia publicznego, zmierzającego do realizacji przebudowy lub budowy placu.

Ze względu na wielkoskalowy charakter placów, konieczne jest rozwiązanie problemu parkingowego uwzględniającego zmieniające się zapotrzebowanie (np. poprzez wprowadzenie parkingu podziemnego, lub kubaturowego).

Rathausmarkt, Hamburg. Fot. B. Poniatowski.

b. Ulice

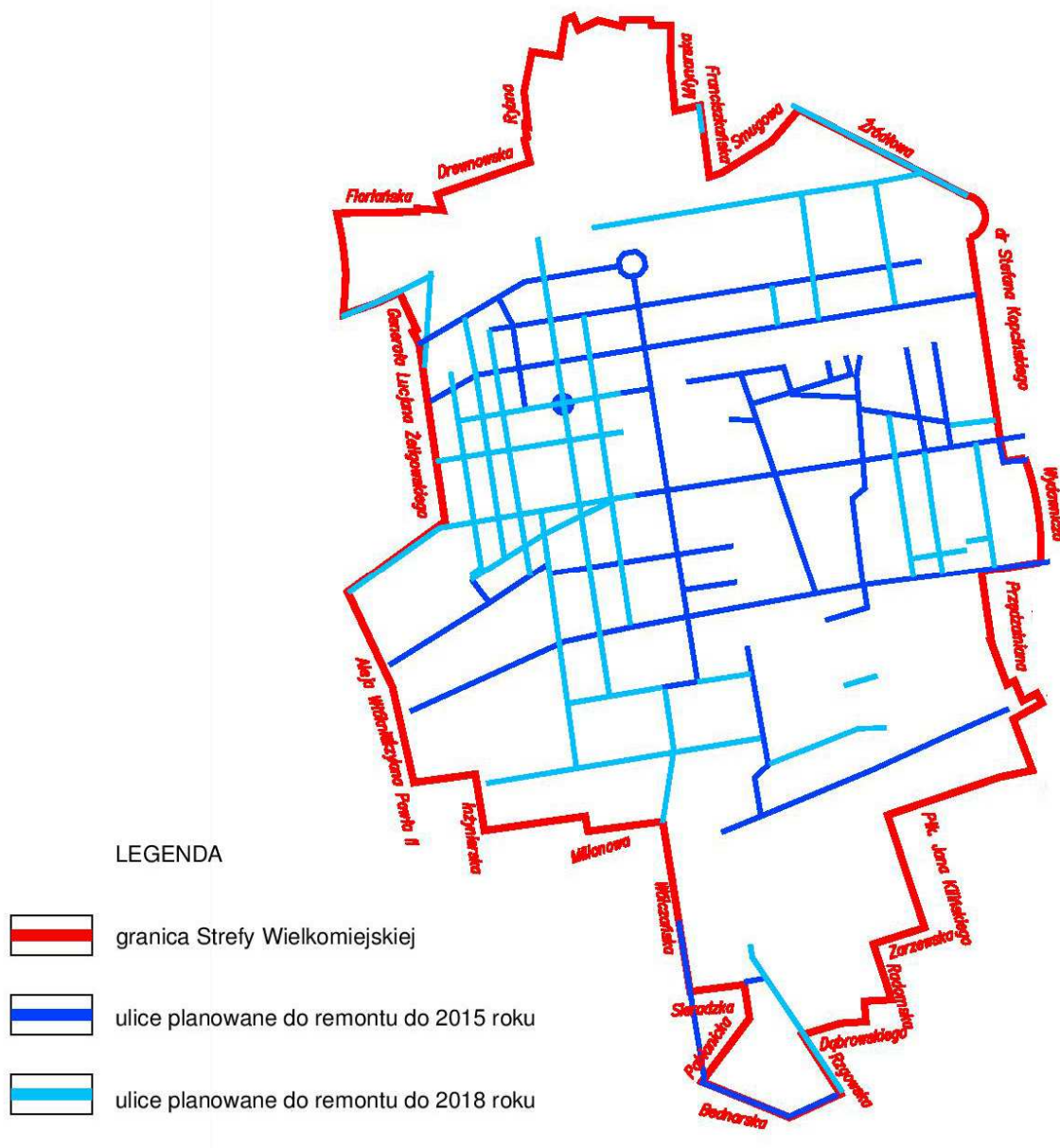
Ulice Strefy Wielkomiejskiej mają uzyskać status przestrzeni publicznych wysokiej jakości. W aspekcie komunikacyjnym bezwzględnie **służą przede wszystkim dojazdowi i poprawie dostępności usług centrum miasta, nie są zaś drogami tranzytowymi** (z oczywistymi wyjątkami). Należy zatem wyważyć proporcję aspektu drożności ulic w kontekście parkowania przyulicznego, szerokości chodników, pasów jezdnych, udziału rowerzystów i transportu zbiorowego w funkcjonowaniu Śródmieścia itd. **Za obligatoryjne** uznaje się wprowadzanie zieleni wysokiej przy każdej modernizacji i przebudowie ulic Strefy Wielkomiejskiej (dopuszcza się nasadzenia po jednej stronie ulicy w liczbie minimum 4 na przecznicy w przypadku wąskich ulic). **Za niedopuszczalne** uznaje się lokalizowanie słupów trakcyjnych na chodnikach, zawężających swobodne przejście o szerokości mniejszej lub równej 1,50m z dowolnej strony.

Wytyczne dla „Programu rewitalizacji ulic Strefy Wielkomiejskiej”:

Opracowywany przez Zarząd Dróg i Transportu program działań remontowych dotyczy znacznej ilości ulic Strefy Wielkomiejskiej. Podstawową wytyczną dla tego remontowo-inwestycyjnego działania jest to, aby ulice były modernizowane na zasadzie przebudowy ze zmianą geometrii ulic (a nie tylko poprzez wymianę materiałów) – jest to konieczne, aby zlikwidować konflikty funkcjonalne i poprawić jakość przestrzeni publicznej poprawiając jakość całego zagospodarowania ulic.

Z analizy najczęściej występujących konfliktów wynika iż konieczne jest zastosowanie dla większości ulic Strefy Wielkomiejskiej parametrów ulic ruchu uspokojonego – umożliwia to zawężenie pasa jezdni do 2,75 w przypadku braku komunikacji autobusowej w obrębie danego pasa ruchu. Daje to możliwość swobodniejszego gospodarowania przestrzenią w obszarze wyznaczonym przez pierzeje budynków.

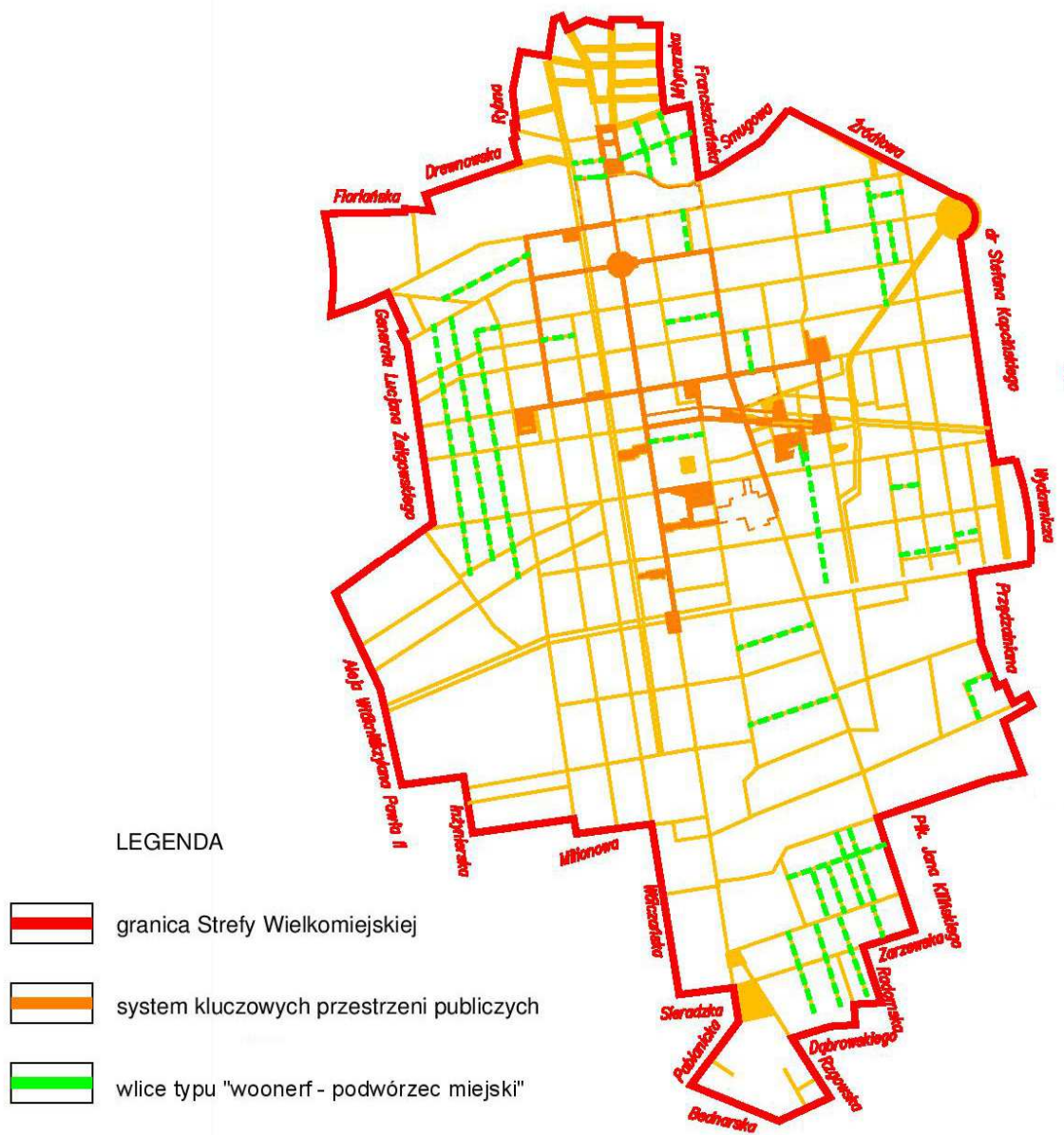
Część ulic z zaplanowanej grupy składa się na System Kluczowych Przestrzeni Publicznych, część z nich spełnia wymogi utworzenia z nich ulic typu „woonerf – podwórzec miejski”. Wytyczne dla programu znajdują się poniżej.

Schemat ulic przeznaczonych do inwestycji modernizacyjnych do roku 2018.

„Program rewitalizacji ulic Strefy Wielkomejskiej”.

Źródło: ZDiT; aktualne na czerwiec 2013 r.

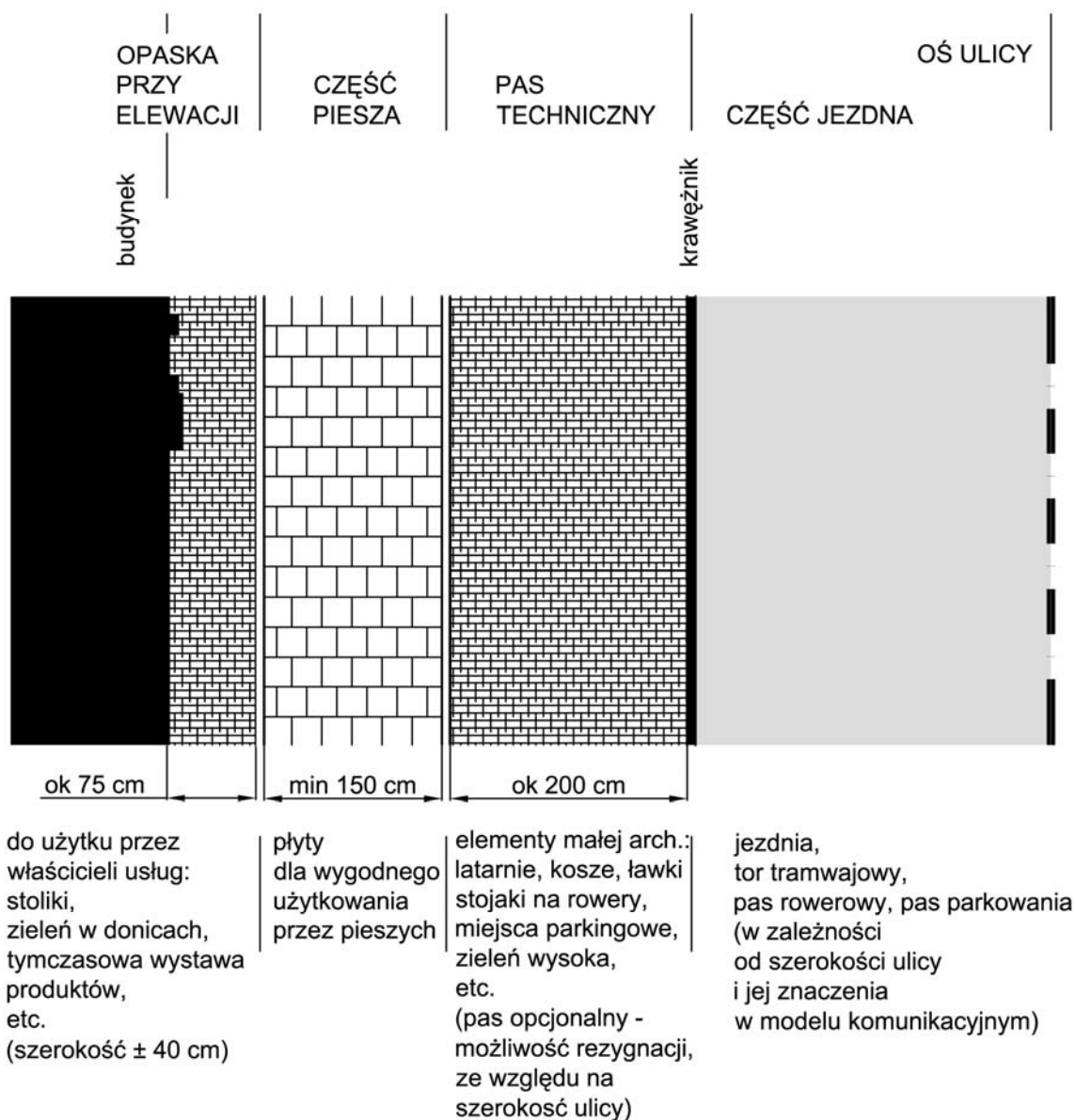
Schemat przedstawiający kategorie rozwiązań projektowych dla ulic Strefy Wielkomejskiej.

Kluczowe przestrzenie publiczne 2020+ na tle całej Strefy Wielkomejskiej.

Ulice przeznaczone na „woonerf – podwórzec miejski”.

W aspekcie kształtowania chodników ulic Strefy Wielkomiejskiej wyznacza się, w zależności od szerokości ulicy system trójpasmowego kształtowania nawierzchni chodnika, zgodnie z przedstawionym poniżej wzorem.

Szczegółowe uwarunkowania związane z szerokością ulic mogą przesądzać o niemożliwości zapewnienia wprowadzenia pasa technicznego w pełnym wymiarze – może on zostać zawężony, jako rozwiązanie bardziej plastyczne niż funkcjonalne. Podobne opaska przy elewacji będzie pełniła różną rolę w zależności od możliwej szerokości (np. 20 cm – rozwiązanie czysto plastyczne, 40 cm umożliwi już pewne zagospodarowanie chodnika – np. donica).

Zasada trójpasmowego kształtowania chodników w Strefie Wielkomiejskiej.

Inspiracja wprowadzonego rozwiązania trójpasmowych chodników. Fot. B. Zimny.

W aspekcie ulic o niestandardowych rozwiązaniach projektowych wyróżnia się:

1. Ulice będące składowymi kluczowego systemu przestrzeni publicznych;
2. Ulice typu „woonerf – podwórzec miejski”;

Ad. 1.

Ulice będące kluczowymi przestrzeniami wymagają poprawy ich użytkowania przez pieszych, rowerzystów i transport zbiorowy. Zaleca się wprowadzenie rozwiązań technicznych warunkujących ruch uspokojony; podstawowym przeznaczeniem tych ulic będzie forma ciągów pieszych (lub pieszo-tramwajowych, w zależności od przeznaczenia ulicy w modelu komunikacyjnym) z dopuszczonym ruchem rowerowym i dostępem ruchu samochodowego wyłącznie dla mieszkańców.

Alexander Platz, Berlin. Ciąg pieszo – tramwajowy. Fot. B. Zimny.

Ad. 2

Dla części ulic o niskim natężeniu ruchu, ślepych, krótkich, bądź o przesądzonej funkcji docelowej (do uściślenia w wyniku analizy ruchowej studium komunikacyjnego) zaleca się stworzenie ulic typu „woonerf – podwórzec miejski”, co wymaga indywidualnego projektowania, w którym kształtowanie przestrzeni ulicy powinno polegać przede wszystkim na organizacji funkcjonowania ulicy przy użyciu elementów małej architektury, odpowiednim kształtowaniu rysunku posadzki i przy wykorzystaniu innych elementów wyposażenia ulicy (drzew, słupków itd.) celem uczynienia przyjaznego miejsca dla mieszkańców bezpośrednich i wszystkich odwiedzających.

Wizualizacja przykładowego rozwiązania projektowego ulicy Piramowicza.

Źródło: Fundacja Fenomen – Normalne Miasto.

c. Pasaże i nowe uliczki

Nowe uliczki wewnątrz kwartałów są przewidziane jako zapewnienie dostępu do wnętrza kwartałów. Umożliwia to włączenie znajdującej się tam zieleni w system przestrzeni publicznych oraz obsługę komunikacyjną posesji, szczególnie pieszo – rowerową.

Kameralne przestrzenie publiczne, kształtowane z poszanowaniem historycznej zabudowy oraz zapewnieniem możliwości nowego inwestowania, mają za zadanie wzbogacić strukturę przestrzenną centrum Łodzi i przyczyniać się do poprawy jakości życia w Mieście.

Ulica Tuwima 10. Nowa uliczka we wnętrzu кварталу – stan przed realizacją.

Fot. A. Kalmus, obróbka B. Poniowski.

Ulica Tuwima 10. Nowa uliczka we wnętrzu кварталу – stan po realizacji.

Od lewej: zmodernizowana kamienica, nowa uliczka (brama w istniejącej fabryce), kameralny plac publiczny, nowa inwestycja. Autor A. Kalmus oraz BAM.

d. Zieleń Miejska – parki, skwery i zieleńce

Biorąc pod uwagę fakt, iż ten rodzaj przestrzeni publicznej jest obecnie najbardziej wykorzystywany i najlepiej oceniany przez mieszkańców, należy dążyć do najpełniejszego wykorzystania atutów łódzkich terenów zielonych.

Park im. St. Moniuszki zostanie zrewitalizowany w ramach działań inwestycyjnych Programu Nowe Centrum Łodzi. Park im. H. Sienkiewicza przeszedł częściową rewaloryzację w latach 1990, 2007-2008, obejmującą remont alejek oraz budowę ogrodzenia. W chwili obecnej park wymaga gruntownej rewaloryzacji nawiązującej do historycznych założeń parkowych, w ramach której planowana jest przebudowa nawierzchni i układu alejek spacerowych, budowa oświetlenia parkowego, remont fontanny, uzupełnienie nasadzeń roślinnych oraz montaż elementów małej architektury. Najwięcej działań wymaga jednak Park Staromiejski, który winien stać się atrakcyjnym łącznikiem między Starym Rynkiem i Placem Wolności oraz CH Manufaktura. Ponieważ park został założony na ruinach Starego Miasta po roku 1945 nie jest parkiem historycznym, stąd możliwe jest dość swobodne kształtowanie jego programu funkcjonalno - przestrzennego. Podstawowym wyzwaniem jest zapewnienie poprawy poczucia bezpieczeństwa, oraz takie kształtowanie alejek i zieleni, aby wskazywały one pożądaną z punktu widzenia funkcjonowania obszaru kierunki. Wszelkie działania powinny jednak zachować obecne walory miejsca – popularne miejsca zgromadzeń, takie jak stoliki szachowe oraz zbiorniki wodne i pomniki. Dodatkowym atutem parku jest możliwość powiązania całej doliny Łódki ze ścieżką rowerową prowadzącą do Arturówka i Lasu Łągiennickiego w ciąg rekreacyjny, łączący centrum Łodzi z największym leśnym kompleksem miejskim.

Ponadto istotnym zagadnieniem jest konieczność wprowadzenia lokalnych przestrzeni zielonych o niewielkiej skali⁷. Wnętrza kwartałów, po wprowadzeniu w nie nowych przestrzeni publicznych dają szansę stworzenia takich ogólnodostępnych przestrzeni (np. w formie placów zabaw). Nie można również zapominać o podwórkach, wielokrotnie posiadających „zielony potencjał”, których zagospodarowanie zależy od właścicieli działek – określenie ich w planach miejscowych jako niezabudowaną przestrzeń daje możliwość wprowadzania takich rozwiązań.

⁷ Zob. Ch. Alexander, A Pattern Language, Accessible Greens.

7. ZADANIA DODATKOWE

a. Cel publiczny

Urząd Miasta Łodzi powinien podejmować inicjatywę legislacyjną, dążącą do wyróżnienia w istniejących przepisach pojęcia przestrzeni publicznej, traktującą ją jako cel publiczny, co umożliwiłoby prawidłowe ustawienie hierarchii ważności w miastach, zabezpieczenie i ochronę istniejących przestrzeni publicznych i wprowadzanie, tak gdzie jest to potrzebne, nowych. Zapisy te powinny szczególnie uwzględniać charakter zabudowy istniejących centrów historycznych miast. Otworzyłoby to drogę do dalszych ustaw, w tym dot. własności warstwowej i rewitalizacji, które umożliwiłby lepiej zintegrowane i poparte odpowiednim aparatem prawnym działania mające na celu poprawę jakości przestrzeni publicznych. **[Wydział Organizacyjno – Prawny w Departamencie Obsługi i Administracji Urzędu Miasta Łodzi w konsultacji z Biurem Architekta Miasta w Departamencie Architektury i Rozwoju Urzędu Miasta Łodzi i Miejską Pracownią Urbanistyczną w Łodzi]**

b. Współpraca z instytucjami celem animowania przestrzeni publicznej

Drugim zadaniem jest podjęcie współpracy z instytucjami naukowymi i kulturalnymi, które mogłyby animować życie w przestrzeniach publicznych, szczególnie tych przyległych wspomnianym placówkom. Przyniosłoby to korzyści Miastu oraz samym podmiotom. **[Wydział Kultury w Departamencie Spraw Społecznych Urzędu Miasta Łodzi, Biuro Promocji, Turystyki i Współpracy z Zagranicą w Departamencie Prezydenta Urzędu Miasta Łodzi w konsultacji z Biurem Architekta Miasta w Departamencie Architektury i Rozwoju Urzędu Miasta Łodzi]**

c. Wsparcie gospodarcze działań prywatnych

Urząd Miasta Łodzi powinien wspierać właścicieli prywatnych oraz przedsiębiorców celem ułatwienia aktywności gospodarczej mieszkańców oraz dbałości o przestrzeń wspólną. Przykładowymi działaniami są wchodzące w zakres przygotowywanego obecnie Programu Operacyjnego **Gospodarka 2020+** (Cel szczegółowy II. 3 : „Rozwój lokalnego rynku przedsiębiorczości w ramach

miejskich instrumentów wsparcia oraz współpracy z organizacjami zrzeszającymi przedsiębiorców”). Szczególnie należy podkreślić w tym miejscu:

- ✓ Stosowanie ulg w czynszu za najem komunalnych lokali użytkowych w przypadku ich remontu wykonywanego przez najemcę.
- ✓ Program pomocy de minimis miasta Łodzi na prace konserwatorskie, restauratorskie, remont i rewitalizację zabytków
- ✓ Program pomocy de minimis miasta Łodzi na remonty elewacji budynków

Odnosnie wsparcia wymienionego powyżej powinno przyjąć się za priorytetowe nieruchomości położone przy ulicach, placach i pasażach będących częściami składowymi systemu Kluczowych Przestrzeni Publicznych (zob. rozdział III.2. niniejszego Programu).

[Biuro Rozwoju Przedsiębiorczości i Miejsc Pracy w Departamencie Architektury i Rozwoju Urzędu Miasta Łodzi]

d. księga dobrych praktyk w projektowaniu przestrzeni publicznych

Jednym z czynników koniecznych dla edukacji specjalistów z dziedziny projektowania oraz samorządowców jest przygotowanie publikacji prezentującej dobre praktyki projektowe. Zaprezentowanie dobrych rozwiązań na podstawie urbanistyki Strefy Wielkomiejskiej Łodzi, w porównaniu z innymi miastami będzie miało również funkcję promocyjną.

[Miejska Pracownia Urbanistyczna w Łodzi, Biuro Architekta Miasta w Departamencie Architektury i Rozwoju Urzędu Miasta Łodzi]

e. Instrukcja organizowania wydarzeń w przestrzeniach publicznych

Dla ułatwienia organizowania wydarzeń w przestrzeniach publicznych konieczne jest stworzenie „instrukcji” w formie broszury informacyjnej, opisującej wszystkie kroki, które należy podjąć w celu realizacji tego typu przedsięwzięć. **[Zarząd Dróg i Transportu przy współpracy z Biurem Promocji, Turystyki i Współpracy z Zagranicą w Departamencie Prezydenta Urzędu Miasta Łodzi oraz Biurem Architekta Miasta w Departamencie Architektury i Rozwoju Urzędu Miasta Łodzi – do końca 2013 roku]**

CZĘŚĆ DIAGNOSTYCZNA – punkt wyjścia programu

1. CZYM JEST PRZESTRZEŃ PUBLICZNA?

Istnieje wiele definicji miasta, wynikających nie tylko ze stopnia skomplikowania tego przestrzenno-organicznego tworu, lecz również z liczby dziedzin i punktów widzenia, z których można oglądać to zjawisko. Jednak szczególną uwagę zwraca jeden, konkretny i zawsze występujący w mieście aspekt – przestrzeń publiczna. Jest to zawsze – już od czasów starożytnej greckiej agory, założka pierwszych miast – szczególnie w pierwszym zetknięciu z miastem, ale również w codziennym jego użytkowaniu, punkt odbioru większości relacji w nim zachodzących. To z poziomu ulic, placów, skwerów i parków obserwujemy i uczestniczymy w miejskim życiu.

*Naturalną potrzebą człowieka jako istoty społecznej są kontakty z innymi ludźmi. Przy czym nie chodzi tu jedynie o fizyczną styczność, ale o **możliwość inicjowania interakcji. Realizacja tej potrzeby może odbywać się wyłącznie w publicznej przestrzeni miasta. Miasto to osada, w której dochodzi do spotkań obcych sobie osób***⁸.

*Spotkania te, niezbędne dla prawidłowego funkcjonowania, nie tylko przestrzeni publicznej czy miasta, ale społeczeństwa jako takiego, muszą mieć odpowiednie miejsce, w którym mogłyby się odbywać. Było to wykorzystywane zarówno dla korzyści mieszkańców (np. agory w Starożytnej Grecji, czy realizacje dzielnic w oparciu o zasady nowej urbanistyki z końca XX wieku), jak i przez systemy totalitarne – poprzez rozbicie i przewymiarowanie takiej przestrzeni. (...) Przestrzeń stworzona przez człowieka może doskonalić ludzkie uczucia i ludzką percepcję. Przestrzeń architektoniczna – może określić odczucia i je ożywiać*⁹.

*Poprzez decyzje projektowe można wpływać na formy zachowań, tworząc dobre lub złe warunki dla wydarzeń zewnętrznej przestrzeni przydomowej, a zarazem kreując miasta tętniące życiem lub go pozbawione*¹⁰.

⁸ Sennett, Richard, 2009, *Upadek człowieka publicznego*. Tłum. Hanna Jankowska.

Warszawa: Warszawskie Wydawnictwo Literackie Muza.

⁹ Tuan Yi-Fu, 1987, *Przestrzeń i miejsce*, Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy.

¹⁰ Gehl Jan, 2009, *Życie między budynkami. Użytkowanie przestrzeni publicznych*, Kraków: RAM;

Impreza kulturalna na ulicy Piotrkowskiej. Źródło: Archiwum Urzędu Miasta Łodzi.

Nawet przyjmując różne definicje, zarówno miasta, jak i przestrzeni, gdy przyjrzymy punkt widzenia – miasto Łódź, przed oczyma pojawia nam się obraz konkretnie zdefiniowany i wykluczający pomyłkę. Wizerunek ciągów kamienic, przyprószonych postindustrialnym pyłem dawnej świetności, ambiwalentnego charakteru i wciąż tkwiącego w nich potencjału.

Kamienica, która we wnętrzu swym zamyka prywatność, a jednocześnie współtworzy przestrzeń społeczną, zdaje się być doskonałym budulcem »udanego« miasta¹¹.

Przytoczone powyżej definicje, chociaż częściowe, ujmują zagadnienie przestrzeni publicznej w sposób holistyczny, wskazują również na bardzo istotny aspekt – delimitację (jednoznaczne zdefiniowanie granic) przestrzeni. Granica między tym co publiczne i prywatne, aby tworzyć wysoką jakość, musi być nie tylko

¹¹ B. Macikowski, 2004, *Kamienica – podstawowy element formy miasta a skale architektoniczne*, [w:] Sołtysik M. J. (red.) *Kamienica w krajach Europy Północnej*. Gdańsk: Nadbałtyckie Centrum Kultury NCK.

jasno wyznaczona ale posiadać odpowiednią oprawę (wygląd i estetykę, a co za tym idzie skalę i proporcje) ale również umożliwiać dialog między tymi dwoma światami. Z tego powodu niezwykle istotne są funkcje, znajdujące się w parterach budynków, które mogą zachęcać do korzystania z przestrzeni publicznej, lub pozbawiać ją życia. Na użytkowanie przestrzeni i ocenę jej jakości duży wpływ ma również sposób kształtowania posadzki, mebli miejskich, małej architektury i zieleni.

2. UWARUNKOWANIA DOTYCZĄCE PRZESTRZENI PUBLICZNYCH W ŁODZI

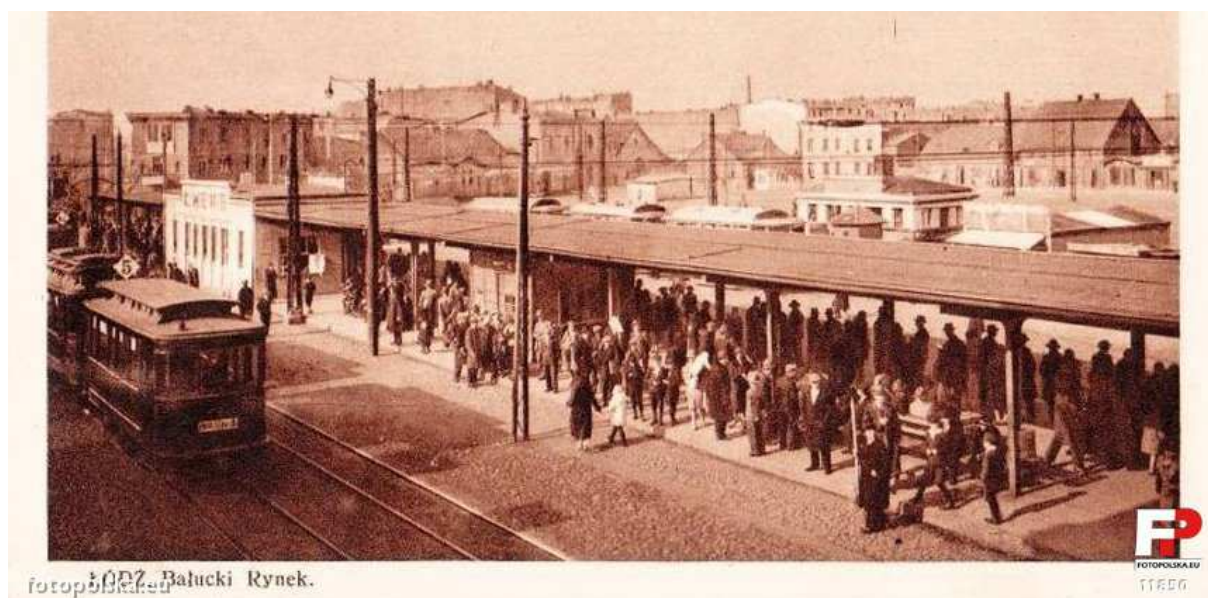
a. Kontekst historyczny

Założeniem przyjętym w dziewiętnastowiecznych dokumentach planistycznych Łodzi, potwierdzonym późniejszą realizacją, był ortogonalny układ sieci ulic z wyznaczonym dużym placem targowym dla każdej nowopowstającej dzielnicy. Oprócz istniejącego Starego Rynku zaplanowano wówczas Nowe Miasto w oparciu o Nowy Rynek (obecny plac Wolności), Dzielnica Wiązowa ukształtowała się w oparciu o Zielony Rynek (obecny plac Barlickiego), Nowa Dzielnica o Rynek Wodny (obecny plac Zwycięstwa) i Rynek Cegielniany (obecny plac Dąbrowskiego), zaś osada Łódka o Rynek Bielnikowy i Fabryczny (obecny Plac Katedralny), nawet w chaotycznej zabudowie Bałut ukształtował się regularny Bałucki Rynek.

Niezwykle istotnym uwarunkowaniem, które charakteryzuje nasze miasto na tle innych przykładów europejskich, jest praktyczny brak występowania w XIX wieku instytucji i obiektów publicznych, które wprowadziłyby w zwartą tkankę miejską dziedzińce i place reprezentacyjne, tworzące przestrzenie publiczne. W historycznej tkance Łodzi pojawiły się one tylko w nieznacznej ilości, w okresie międzywojennym (np. plac Dąbrowskiego przed budynkiem sądu, przed wojną jedynie plac Wolności, który nie był przestrzenią reprezentacyjną, tylko funkcjonalną). Zjawisko to spowodowane jest przemysłowym charakterem miasta, które było nastawione na inne priorytety w okresie swojego burzliwego rozwoju.

Stary Rynek. Źródło: <http://www.kulturaenter.pl>.

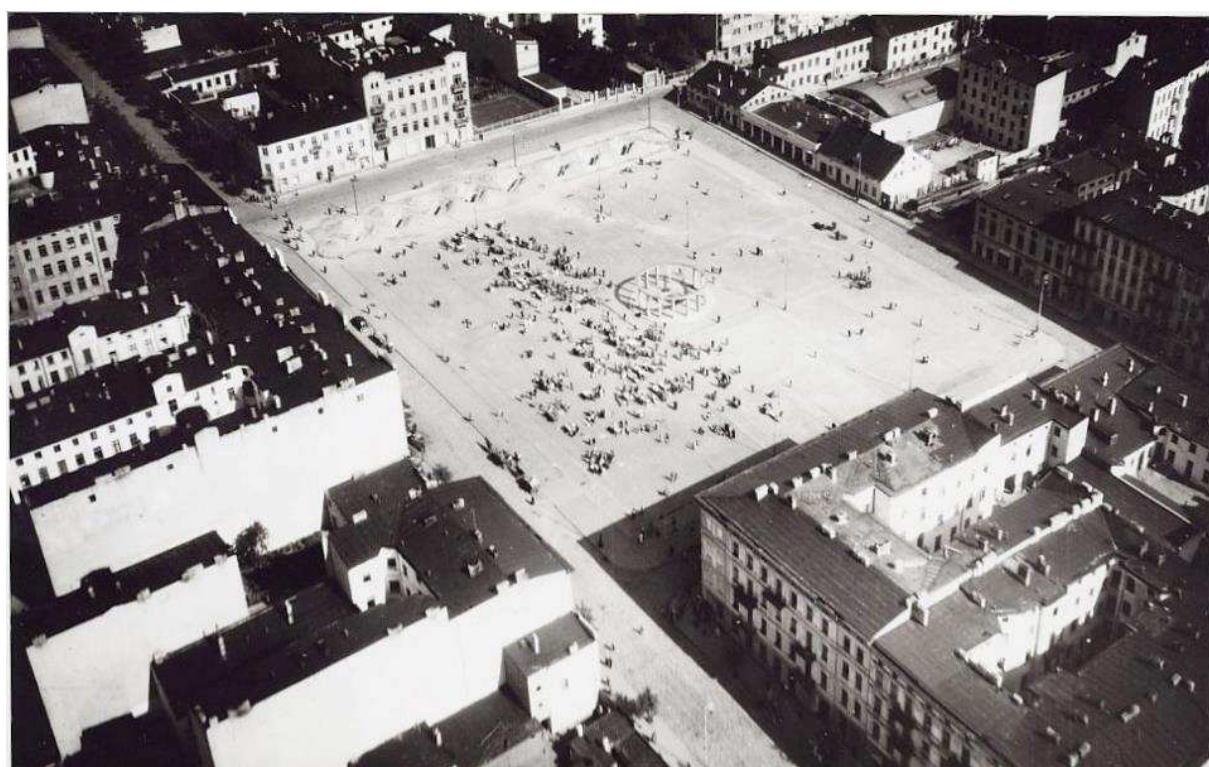

Bałucki Rynek.

Źródło: <http://www.fotopolska.eu>.

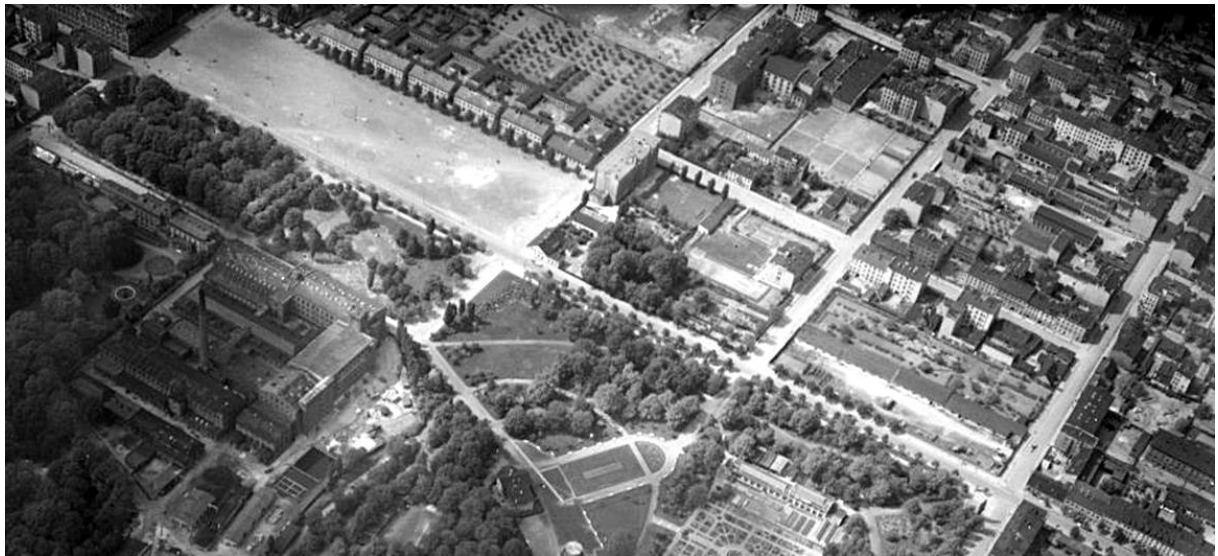

Nowy Rynek, obecny plac Wolności. Źródło: <http://www.refetografie.blogspot.com>.

Zielony Rynek w 1939 roku, obecnie plac Barlickiego.

Źródło: <http://fotopolska.eu>.

Wodny Rynek, obecnie plac Zwycięstwa.
Źródło: <http://www.historialodzi.obraz.com.pl>.

Plac Cegielniany, obecny plac Dąbrowskiego.
Źródło: Archiwum Państwowe w Łodzi.

Aleja Tadeusza Kościuszki, okres międzywojenny.

Źródło: <http://fotopolska.eu>.

Historyczny układ urbanistyczny, w dużym stopniu wypełniony architekturą, kształtującą jasny i czytelny układ przestrzeni publicznych i prywatnych oraz będący podstawowym elementem kształtującym tożsamość miasta, zachował się do dnia dzisiejszego z nielicznymi modyfikacjami. W okresie powojennym zostały zniszczone jednostronnie pierzeje trzech ulic (ul. Zachodnia, ul. Narutowicza na relatywnie krótkim odcinku i ciąg al. Mickiewicza – Piłsudskiego). Degradacji i wyburzeniom, wynikającym z lat zaniedbań oraz celowych działań uległa pewna część budynków, parków i założeń ogrodowych, co nie pozostało bez wpływu na odbiór jakości przestrzeni publicznych. Pod koniec XX i na początku XXI wieku zaobserwować można było również bardzo negatywny proces zabudowywania placów targowych stałymi stoiskami i halami targowymi, co przyczyniło się do zawłaszczenia przestrzeni publicznej przez pewną grupę prywatnych użytkowników, przesądzając o jej funkcjonowaniu i ograniczając je do określonych godzin w ciągu doby.

Do dziś główną przestrzenią publiczną Łodzi pozostaje ulica Piotrkowska, rozpoznawalna również daleko poza granicami Łodzi, zaś uzupełniające funkcje

placów, oprócz placu Wolności (choć aktualnie jest raczej rondem komunikacyjnym), pełnią pasaż Rubinsteina, Schillera i Józewskiego.

Ulica Piotrkowska. Źródło: Archiwum Fundacji Ulicy Piotrkowskiej.

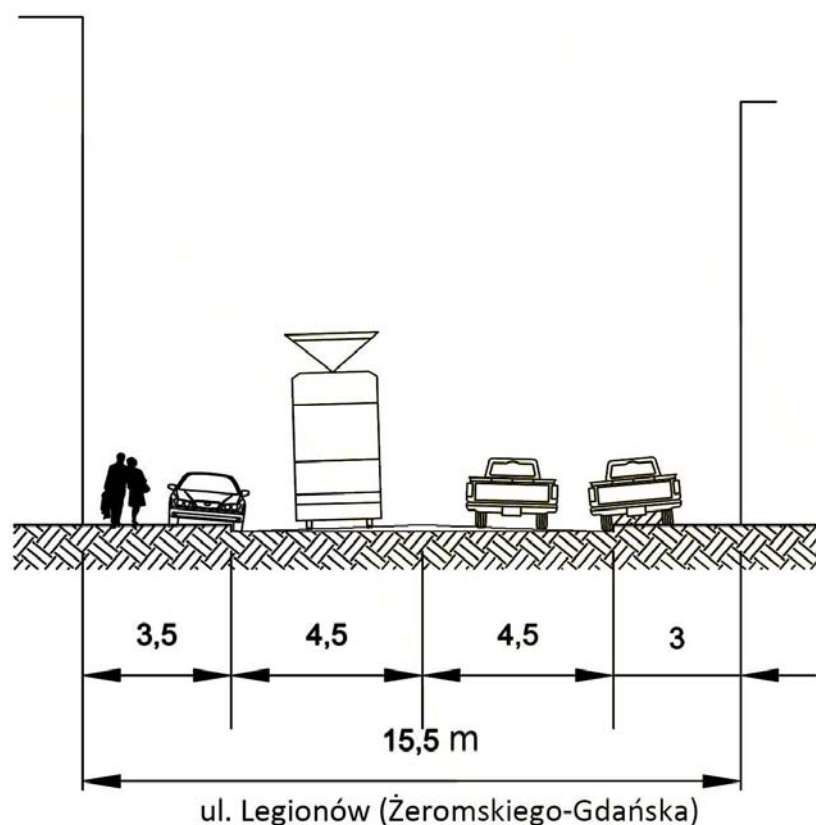
Historyczne rozplanowanie placów miejskich i ulic nie zaspokaja jednak potrzeb społeczeństwa XXI wieku. Wywołało to, podobnie jak w innych miastach o porównywalnej strukturze przestrzennej, efekt zagospodarowania własności prywatnej, która zaczęła funkcjonować jako przestrzeń publiczna (np. Melbourne, Londyn). Chodzi tu głównie o podwórka, które uzyskały status nieformalnych pasażów usługowo-handlowych. Ich potencjał w tworzeniu przestrzeni dla małych społeczności sąsiedzkich został wykorzystany jako dobro, z którego mogą korzystać również przybywający goście i klienci usług w nich lokalizowanych. Jednak o rytmie i czasie funkcjonowania decyduje prywatny właściciel. W największej skali takimi przestrzeniami są rynek Manufaktury (dawne imperium fabryczne Izraela Poznańskiego) i centrum Off Piotrkowska (dawna fabryka Franciszka Ramisha)

Duże rozmiary kwartałów miejskich są związane z małą ilością ulic. Podstawowym działaniem, realizowanym równolegle z poprawą jakości istniejącej przestrzeni publicznej, jest wprowadzenie nowej - właśnie w postaci ulic, a także

placów, skwerów i pasaży, we wnętrza kwartałów¹². Istotny będzie również sposób przestrzennego definiowania nowopowstałych pierzei. Jako generalną zasadę przyjmuje się konieczność realizacji usług w parterach nowych budynków, które będą nawiązywać dialog z przestrzenią, którą wykreują.

b. Analiza jakości oraz konfliktów funkcjonalnych ulic w Strefie Wielkomiejskiej

W maju 2013 roku została wykonana analiza badająca stan zagospodarowania ulic w Strefie Wielkomiejskiej. W ramach przeprowadzonych badań zbadano szczegółowo podstawowy problem – parkowanie przyuliczne pochłaniające przestrzeń pieszą oraz zbyt szerokie pasy ruchu, umożliwiające niebezpieczną jazdę, co wpływa na niekorzystny odbiór przestrzeni publicznej i jakość życia w centrum.

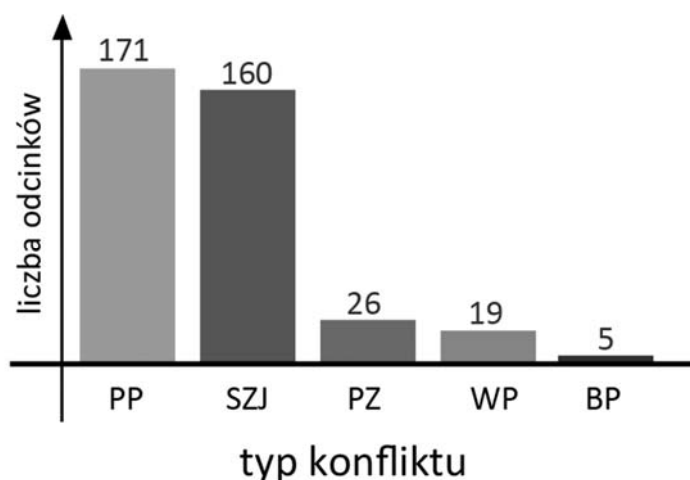
Przekrój fragmentu ul. Legionów – schemat zdiagnozowanego konfliktu.

Opracowanie: Michał Szabelski, Adrian Zielniewicz.

¹² Idee te pojawiły się już w latach '70, jednak wówczas zakładano niszczenie zabudowy na dużą skalę, czego efekty są do dzisiaj odczuwalne i oszpecają nasze miasto. W miejsce takiego rozwiązania proponowane są obecnie kameralne uliczki prawie nie ingerujące w zabudowę, korzystające z naturalnych braków w zabudowie wewnątrz kwartałów.

Mając na uwadze konieczność zachowania parkowania przyulicznego – formy parkowania koniecznej zarówno dla mieszkańców jak i dla zachowania dostępności usług w centrum dla przybywających spoza – konieczne jest znalezienie rozwiązań zachowujących tę formę parkowania przy poprawie warunków dla użytkowników pieszych ulic Strefy Wielkomiejskiej.

Liczba konfliktów funkcjonalnych dla odcinków ulic

PP - parkowanie na chodniku - pomimo odpowiedniej szerokości ciągów pieszych nie pełnią one swojej funkcji. Sytuacja zakwalifikowana do tej kategorii dotyczy braku ograniczenia możliwości parkowania przepisami ruchu drogowego, a także organizowania parkingów miejskich na zbyt wąskich chodnikach.

SZJ - zbyt szerokie pasy ruchu - nagminny problem nękający ulice badanej strefy; przyjęliśmy jako założenie wiodące, iż strefa wielkomiejska w szczególności powinna sprzyjać pieszym i rowerzystom ze względu na niewielkie odległości oraz rozwój "miejskości". Z tego powodu oznaczaliśmy miejsca w których komunikacja kołowa znacząco dominuje w przestrzeni ulicy i niekorzystnie oddziałuje na innych uczestników ruchu.

Konflikty funkcjonalne ulic w Strefie Wielkomiejskiej.

Opracowanie: Michał Szabelski, Adrian Zielniewicz

c. Istniejące uwarunkowania planistyczne

Zgodnie z Art. 2. pkt 6 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. 2003 Nr 80 poz. 717, z 2012 r. poz. 647, 951, 1445, z 2013 r. poz. 21, 405), *[Ilekoć w ustawie jest mowa o:] „obszarze*

przestrzeni publicznej” – należy przez to rozumieć obszar o szczególnym znaczeniu dla zaspokojenia potrzeb mieszkańców, poprawy jakości ich życia i sprzyjający nawiązywaniu kontaktów społecznych ze względu na jego położenie oraz cechy funkcjonalno-przestrzenne, określony w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy;”

W ww. Studium dla Łodzi (przyjętego uchwałą nr XCIX/1826/10 Rady Miejskiej w Łodzi z dnia 27 października 2010 r.) znajduje się zapis, który budzi zastrzeżenia merytoryczne, oraz jest nieaktualny w kilku miejscach:

„Podstawowy system obszarów przestrzeni publicznych o znaczeniu ogólnomiejskim tworzą:

- ulica Piotrkowska,*
- ciągi piesze na osi północ – południe, w części zachodniej strefy centralnej, wzdłuż ulicy Gdańskiej od centrum wielofunkcyjnego „Manufaktura” do zespołu Politechniki Łódzkiej, oraz w części wschodniej od Parku Helenów, ulicą Targową przez Plac Dąbrowskiego, w przyszłości Rynek Kobro oraz Plac Zwycięstwa i dalej wzdłuż Parku Źródlika do rejonu Księżego Młyna,*
- ciągi piesze na osi wschód–zachód wzdłuż al. A. Mickiewicza i J. Piłsudskiego wewnątrz kolei obwodowej nawiązujące do struktury zagospodarowania obszaru,*
- ciągi piesze związane z Nowym Centrum Łodzi, łączące ul. Piotrkowską z multimodalnym węzłem komunikacyjnym, Specjalną Strefą Sztuki, obiektami byłej EC1, Centrum Festiwalowym, tworzące na przecięciach Rynek Kobro i prowadzące do strefy Biznesu i koncentracji zieleni miejskiej,*
- tereny ogólnodostępne wchodzące w skład Zielonego Kręgu Tradycji i Kultury, obejmujące ciągi piesze i zielone, tereny parkowe, place i rynki wraz z wewnętrznym systemem powiązań.*

Do przestrzeni publicznych zalicza się:

- drogi publiczne i drogi rowerowe,*
- parki i skwery oraz tereny zieleni urządzonej,*
- place miejskie.*

Wyznaczenie dodatkowych przestrzeni publicznych, w szczególności związanych ze strukturami lokalnymi może być dokonywane w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.”

Powyższa definicja nie wskazuje jednak na podstawową rolę całego historycznego układu urbanistycznego centrum Łodzi jako szkieletu przestrzeni publicznych, z których dopiero można wyróżnić część stanowiącą pewien system o docelowo podniesionych parametrach jakości. Wybiera natomiast z tej całości pewną część ulic jako „podstawowy system obszarów przestrzeni publicznych o znaczeniu ogólnie miejskim”, będących osiami łączącymi doliny rzek Łódki i Jasienia oraz tereny zielone poza koleją obwodową. Proponowany „system” posiada jednak pewien mankament – odległości „ciągów pieszych” mają długości od 2,6 km do powyżej 11 km, zaś obwód całego „systemu” ma długość 26 km. Są to odległości odpowiednie raczej dla szlaków rowerowych, trudno dostępne dla pieszych. Dopiero fragmenty tego systemu (pierwszy znajdujący się w rejonie Nowego Centrum Łodzi, drugi w okolicy placu Wolności, Starego Rynku i parku Nowomiejskiego, trzeci w rejonie Księżego Młyna) mają potencjał utworzenia „pętli¹³” ogólnodostępnych dla wszystkich użytkowników – pieszych, niepełnosprawnych, korzystających z komunikacji miejskiej, rowerzystów oraz dobrze połączony z komunikacją indywidualną czy planowaną koleją aglomeracyjną. Dodatkowo nie zostały określone priorytety dla działań związanych z poprawą ich jakości – zarówno hierarchia ważności działań koniecznych dla stworzenia systemu jak i kolejność ich wykonania – pozostawione jest to zatem do rozstrzygnięcia w ramach niniejszego Programu.

d. Zagadnienie dotyczące własności przestrzeni publicznych w Łodzi

Skomplikowana struktura własnościowa dotyczy nie tylko nieruchomości zabudowanych. W Łodzi nie istnieje jednoznaczne wyodrębnienie właścicieli przestrzeni publicznych (często przestrzeń ogólnodostępna, traktowana przez mieszkańców jako publiczna jest faktycznie prywatna – np. plac przed DH Magda przy ul. Piotrkowskiej i Jaracza). Ponadto place należące do Miasta Łodzi są zarządzane przez różne jednostki, bądź podlegają fragmentami różnym jednostkom a niekiedy są własnością prywatną w zarządzie różnych jednostek. Najklarowniejszą jest kwestia ulic – są najczęściej własnością gminy i we władaniu Zarządu Dróg

¹³ W rozumieniu układu w którym istnieją co najmniej dwie alternatywne drogi dojścia między głównymi punktami węzłowymi, o porównywalnej atrakcyjności i jakości.

i Transportu (ZDiT). Nawet przy nieustalonej własności ZDiT ma możliwość pełnego zarządzania tą przestrzenią.

Poniżej znajduje się tabela wstępnie definiująca to zagadnienie. Konieczne jest podjęcie działań scalających skomplikowane struktury działek (włącznie z wykupem ich przez Miasto).

L p.	Przestrzeń publiczna	właściciel	inne formy własności
1	Park Staromiejski	gmina/nieustalony	Park podzielony jest na 64 działki, gdzie każda charakteryzuje się inną strukturą własności.
2	Plac Wolności	gmina	Władający: Zarząd Dróg i Transportu
3	plac przed „Magdą”	gmina	Wieczysty użytkownik: „Społem” Śródmiejska Spółdzielnia Spożyców
4	Plac Barlickiego	gmina	Współdzierżawcy: Grupa Kupców Ziemi Łódzkiej Sp. z o.o./Stowarzyszenie „Zielony Rynek”. Administracja: Zakład Budżetowy „Hale targowe”
5	Plac 4 czerwca 1989 r. (przed telewizją)	gmina	Władający: Wydział Majątku Miasta w Departamencie Gospodarowania Majątkiem, Wydział Gospodarki Komunalnej w Departamencie Infrastruktury i Lokali Urzędu Miasta Łodzi, Zarząd Dróg i Transportu
6	Plac Dąbrowskiego	gmina	Władający: Wydział Gospodarki Komunalnej w Departamencie Infrastruktury i Lokali Urzędu Miasta Łodzi
7	Pasaż Rubinsteina	gmina	Administracja: Zarząd Zieleni Miejskiej w Łodzi
8	Pasaż Schillera	gmina/skarb państwa	Władający: Zarząd Dróg i Transportu/Wydział Majątku Miasta w Departamencie Gospodarowania Majątkiem /Wydział Zarządzania Kontaktami z Mieszkańcami w Departamencie Obsługi i Administracji/ Wydział Gospodarki Komunalnej w Departamencie Infrastruktury i Lokali Urzędu Miasta Łodzi wieczysty użytkownik: Przedsiębiorstwo Produkcyjno – Handlowe „Probaw”
9	Pasaż Józewskiego	gmina	Władający: Wydział Majątku Miasta w Departamencie Gospodarowania Majątkiem Urzędu Miasta Łodzi /Zarząd Zieleni Miejskiej w Łodzi. Użyczeniobiorca: Wspólnota Mieszkaniowa Piotrkowska 137/139
10	Central	„Społem” Spółdzielcze Domy Handlowe „Central” w Łodzi/Skarb państwa/gmina/ osoba prywatna	Władający: Zarząd Dróg i Transportu

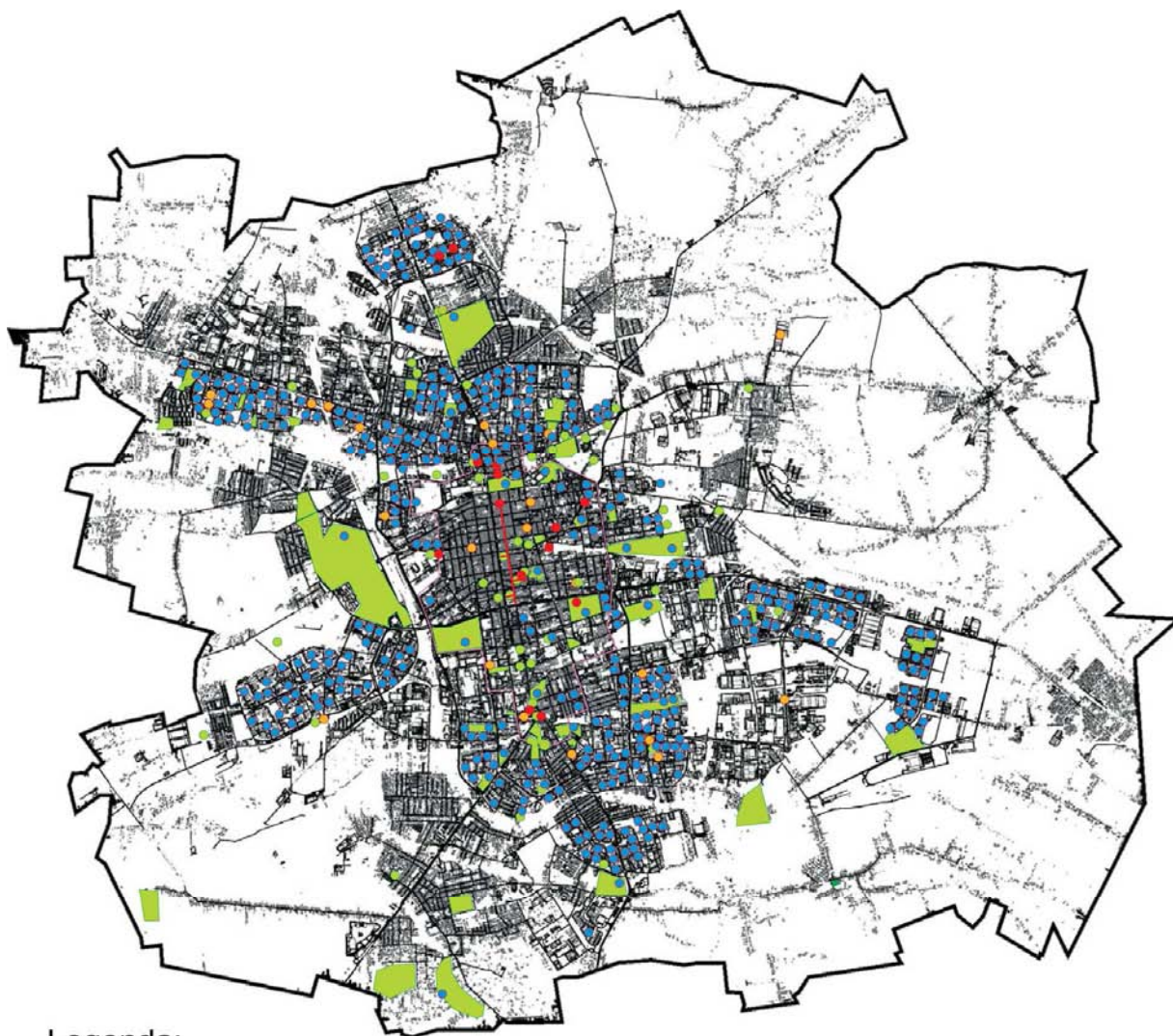
1 1	Plac Powstania Węgierskiego 1956 r.	gmina	Administrator: Zarząd Zieleni Miejskiej w Łodzi
1 2	Plac Komuny Paryskiej	gmina/gmina wyznaniowa żydowska/skarb państwa/Towarzystwo Akcyjne J. Heinzla	władający: Zarząd Dróg i Transportu wieczysty użytkownik: „Orlen” administrator: Zarząd Zieleni Miejskiej w Łodzi

e. Przestrzenie publiczne w skali całej Łodzi – różnorodność formy, funkcji, znaczenia i zasięgu

Przestrzenie publiczne posiadają odmienną charakterystykę w różnych strefach miasta. Istnieje jednak szereg funkcji, które powinny być przez nie pełnione. Są nimi:

- zapewnienie ciągłości funkcjonowania organizmu miejskiego – komunikowanie się i transport (zarówno zbiorowy jak i indywidualny), dostarczanie usług publicznych (infrastruktura), korzystanie z terenów zielonych i rekreacyjnych (dostarczanie usług ekosystemu miejskiego),
- kształtowanie tożsamości i wizerunku miasta, które jest zawsze identyfikowane w pierwszej kolejności poprzez wnętrza urbanistyczne dostępne dla wszystkich użytkowników – mieszkańców, turystów czy inwestorów,
- regulowanie stosunków międzyludzkich – stymulowanie współobecności,
- tworzenie warunków do „przebywania dla samego przebywania” jako coraz powszechniejszej formy spędzania czasu wolnego a także nierzadko wykonywania pracy.

Dla zrozumienia czym jest przestrzeń publiczna w skali całego Miasta konieczne jest wyjaśnienie różnic w przestrzeni publicznej centrum miasta w stosunku do osiedli mieszkaniowych, gdzie przestrzeń między budynkami określa się raczej w kategoriach nie-miejsca i przestrzeni niczyjej, bądź nazwami konkretnych obszarów (drogi, parkingi, place zabaw, skwery itp.)

Legenda:

	ulice		zieleńce, skwery
	place miejskie		parki
	targowiska		place zabaw
	pasáže piesze		

Przestrzenie publiczne w skali całej Łodzi.

Z powyższego schematu wynikają pewne dane – charakter miejski przestrzeni publicznych w centrum Miasta i rekreacyjno-wypoczynkowy poza centrum. Widać również braki, których uzupełnienie należy rozważyć.

W obszarze poza Strefą Wielkomiejską zauważalny jest częsty brak jasnego podziału na przestrzeń publiczną i prywatną. Pojawia się również fenomen przestrzeni półpublicznej – faktycznej przestrzeni prywatnej, funkcjonującej jednak

jak publiczna, czyli np. podwórka założeń osiedli socrealistycznych, które są dostępne nie tylko dla mieszkańców. Zjawisko jest to szczególnie niekorzystne przestrzennie (i w konsekwencji społecznie), w przypadku gdy struktura zabudowy nie tworzy nawet umownych granic przestrzeni prywatnej – brak pierzei i zdefiniowanych przestrzennie dziedzińców – dla wolnostojących bloków w układach równoległych (rzędowych).

Dla poprawy jakości przestrzeni publicznej osiedli konieczne byłoby czytelne zdefiniowanie przestrzenne granic pomiędzy przestrzenią publiczną a prywatną, poprzez odpowiednie kształtowanie przestrzeni: jej posadzki i zabudowy tworzącej pierzeje ulic, placów, skwerów itd. Umożliwi to uzupełnienie zabudowy o obiekty wielofunkcyjne, gwarantujące atrakcyjność przestrzeni publicznych i pobudzające przedsiębiorczość mieszkańców.

Jakość przestrzeni publicznej jest tu mierzona w sposób odmienny niż w centrum. Monofunkcyjne kształtowanie osiedli, niezgodnie z tradycją urbanistyki miejskiej, jest rekompensowane dostępem do terenów niezabudowanych, zielonych oraz rekreacyjnych. Obszary te są wysoko cenione przez ich mieszkańców a duża ich ilość oraz lokalność jest często argumentem dla wyboru takiego miejsca zamieszkania.

Różnice między przestrzenią publiczną w centrum i poza nim polegają więc nie tylko na odróżniającej je formie, ale także na funkcji i zasięgu potencjalnych zainteresowanych i użytkowników.

f. Wnioski z badań „Przestrzenie publiczne miasta” z 2011 roku¹⁴, przeprowadzonego na zlecenie Miejskiej Pracowni Urbanistycznej w Łodzi.

Problem definicji

Na użytek badań przyjęto następującą definicję przestrzeni publicznej: **„wszelkie miejsca dostępne powszechnie i nieodpłatnie, fizyczna przestrzeń, w której może znaleźć się każda jednostka społeczna”¹⁵**. Ponad połowa (59%) badanych łodzian wie co to jest przestrzeń publiczna, zarówno odnośnie definicji, jak i wyglądu czy funkcji. Jednakże, pojęcie to jest dość ogólne i niedoprecyzowane.

¹⁴ Szafrńska *Przestrzenie publiczne miasta. Raport z badań*, Łódź listopad 2011 r.

¹⁵ Niestety przyjęta definicja pomijała istotne kwestie dotyczące ram przestrzennych środowiska zbudowanego (zarówno w aspekcie formalnym jak i funkcjonalnym), co zostało uzupełnione w niniejszym programie

16% zadeklarowało, iż nie wie czym jest przestrzeń publiczna, a 25% respondentów podała całkowicie inną definicję, niż przyjęta na potrzeby badania.

.Jednoznacznie z definicją przestrzeni publicznej kojarzy się ulica Piotrkowska, podczas gdy inne ulice nie są tak postrzegane (tylko niecałe 7% wskazało ulice Piłsudskiego, Narutowicza i Kościuszki). O szczególnym charakterze ulicy Piotrkowskiej w oczach mieszkańców Łodzi świadczy też niechęć respondentów do sytuowania przy niej nowoczesnych budynków (55% absolutnie się nie zgadza, a 22% wolałoby aby ich nie było). Równocześnie okolice Piotrkowskiej i centrum zostały wskazane jako miejsce potencjalnie najlepszej lokalizacji nowych przestrzeni publicznych (19,5%). W dalszej kolejności znalazły się również tereny zielone i rekreacyjne. Łodzianie chcieliby w centrum ograniczeń ruchu kołowego – poprzez upowszechnienie stref ruchu uspokojonego oraz środki transportu zrównoważonego, opartego na komunikacji miejskiej i wprowadzaniu nowych stref ruchu pieszego.

Stosunek zarówno mieszkańców jak i odwiedzających miasto do jego przestrzeni publicznych jest silnie uwarunkowane pozycją tego miasta w układzie osadniczym oraz jego pozycją ekonomiczną. W tym kontekście, postrzeganie Łodzi na tle 11 innych dużych miast Polski nie prezentuje się korzystnie. Najlepiej oceniane są możliwości inwestycyjne miasta (24,3% uznało, że Łódź jest na trzecim miejscu pod względem atrakcyjności dla inwestorów – za Warszawą i Krakowem) oraz organizacja imprez, również sportowych (41%). Dla 19,5% osób Łódź jest miastem atrakcyjnym pod względem liczby pubów, kawiarni i restauracji, a dla 15% pod względem dynamiki rozwoju.

Jedynie 4,4% ankietowanych uważa, że Łódź jest miastem atrakcyjnym ze względu na jakość przestrzeni publicznych. Niekorzystnie wygląda także kwestia czystości i bezpieczeństwa (tylko odpowiednio 2,7% i 4% ocenia Łódź dobrze pod tym względem).

Generalnie obraz Łodzi w oczach jej mieszkańców jawi się jako miasto szare, zaniedbane, nieatrakcyjne, z potencjałem, ale wciąż niewykorzystanym, skąd najchętniej można by migrować. Postrzeganie łódzkich przestrzeni publicznych wygląda w tym względzie podobnie, stanowiąc konsekwencję niekorzystnego wizerunku miasta.

Z jakich przestrzeni korzystają mieszkańcy?

Najczęściej odwiedzanymi nieobligatoryjnie przez Łódzian przestrzeniami publicznymi są tereny zielone (parki, skwery, zieleńce, itp.), które prawie 60% badanych odwiedza częściej niż raz w tygodniu i są to najczęściej osoby starsze, mieszkające w blokach. Równie popularne są targowiska odwiedzane częściej niż raz w tygodniu przez 56% (przeważa liczba kobiet). 40% respondentów z tą samą częstotliwością odwiedza również place miejskie i pasaże, ale są to przeważnie osoby młode, częściej kobiety, zarówno mieszkańcy bloków jak i domów jednorodzinnych. Rzadziej odwiedzają oni miejsca rekreacji i wypoczynku takie jak boiska czy place zabaw gdyż jest to tylko 1/3 mieszkańców, zazwyczaj są to najmłodszy mieszkańcy bloków. Wymienione wyżej przestrzenie publiczne różnią się również pod względem długości spędzanego w nich czasu. Miejscami, gdzie przebywa się jednorazowo najdłużej (od 1 do 2 godzin) są parki, skwery i tereny zielone (38,4%) oraz miejsca rekreacji i wypoczynku (28,1%). Place miejskie i pasaże oraz targowiska są przestrzeniami, gdzie najpopularniejsze jest spędzanie nie więcej niż godziny jednorazowo.

Ocena przestrzeni publicznych w opinii Łódzian

Pozytywnie oceniana jest dobra **dostępność i funkcjonalność**. Negatywnie oceniane są **estetyka, czystość i bezpieczeństwo**. Najniżej pod względem bezpieczeństwa zostały ocenione parki, skwery i tereny zielone (ponad 25% niezadowolonych), kontrowersje dotyczą także czystości terenów rekreacyjnych (ponad 22% niezadowolonych). Najbardziej negatywne odczucia dotyczące przestrzeni publicznych mają mieszkańcy domów jednorodzinnych i kamienic (głównie kobiety), mieszkańcy Bałut i Śródmieścia. Dużo lepiej postrzegają ten temat mieszkańcy bloków.

Jak w tym kontekście mieszkańcy postrzegają swoją okolicę?

W zakresie oceny sąsiedztwa dostrzegalne jest w Łodzi zjawisko określane jako „lokalna wyższość preferencji przestrzennych”, tj. lepsze postrzeganie okolic swojego miejsca zamieszkania w kontekście całego miasta. Taka tendencja bardzo dobitnie zaznaczyła się w przeprowadzonych badaniach. 75% respondentów jest zadowolonych ze swojej okolicy, a jedynie 4,3% wyraża zdecydowane niezadowolenie. Na tle całego miasta połowa Łódzian ocenia korzystnie miejsca,

w których mieszka i uważa, że jest tam lepiej niż gdzie indziej w Łodzi. Można zauważyć, że głównie w ten sposób odpowiadali mieszkańcy bloków i domów jednorodzinnych, a mieszkańcy kamienic ze śródmieścia mają bardziej krytyczne spojrzenie na swoją okolicę. Im starsi respondenci, tym lepiej oceniają swoją okolicę oraz są bardziej zadowoleni ze swojego miejsca zamieszkania.

Czego brakuje w przestrzeniach publicznych?

Głównym pożądanym elementem, którego brakuje we wszystkich rodzajach przestrzeni publicznych są toalety publiczne i kosze na śmieci (80% badanych uważa, że jest ich zbyt mało) – czyli elementy związane z utrzymaniem czystości oraz mała architektura (stojaki na rowery – ich brak wyraziło 80% respondentów, ten czynnik najpewniej uległ poprawie w związku z montażem dużej ilości stojaków w ostatnich 2 latach, ławki – ich brak wyraziło 75%). Łodzianom brakuje także miejsc rekreacji i aktywnego wypoczynku, a także miejsc kultury (np. galerie artystyczne). Dla badanych najważniejsza w przestrzeniach publicznych jest zieleń. Na drugim miejscu jest lokalizacja i funkcjonalność. Relatywnie najmniejsze znaczenie respondenci przypisują obecności w przestrzeni publicznej elementów małej i dużej architektury (z wyjątkiem koszy na śmieci i stojaków rowerowych). 93% badanych stwierdziło, że funkcja i wygląd budynku w jakimś stopniu powinny być dopasowane do otaczających go przestrzeni publicznych.

W jakich wydarzeniach uczestniczą łodzianie?

Odnosnie organizowanych w przestrzeniach publicznych imprez masowych łodzianie najchętniej uczestniczą w koncertach muzyki rozrywkowej (51,8%) oraz imprezach okolicznościowych z okazji różnych świąt, np. Dni Łodzi, Sylwester itp. (48%). W piknikach rodzinnych brało udział 18% badanych, seanse kina letniego i teatry uliczne to popularność rzędu odpowiednio 14% i 10% oraz imprezy sportowe 8%. Organizowane koncerty muzyki poważnej, różnego rodzaju wystawy czy gry uliczne, pochody i parady interesują mniej niż 5,5% łodzian każde. Jednocześnie tylko 44% wszystkich ankietowanych zadeklarowało udział w jakimkolwiek wydarzeniu z wyżej wymienionych w przeciągu roku. Respondenci wskazali, że najlepszym miejscem do tego typu wydarzeń jest ulica Piotrkowska (46,5%), a w dalszej kolejności parki miejskie (32%), obiekty sportowe (22%), place (20%) i centra handlowe (18%).

Jakie funkcje dla istniejących przestrzeni publicznych widzą Łodzianie?

Wachlarz funkcji, jakie spełniają przestrzenie publiczne w Łodzi jest w opinii badanych wystarczający i powinien zostać utrzymany. Według respondentów wiodącymi funkcjami głównych przestrzeni publicznych są:

- dla placu Dąbrowskiego i placu Wolności – funkcja kulturalna, reprezentacyjna i rozrywkowa, miejsce spotkań dla Łodzian (a pl. Wolności również funkcja komunikacyjna),
- dla pasaży Schillera i Rubinsteina – funkcje kulturalne i rozrywkowe oraz miejsca spotkań mieszkańców miasta,
- dla Rynku Staromiejskiego – funkcja kulturalna,
- dla placu Barlickiego – funkcja handlowa,
- dla placu Niepodległości – funkcje handlowa i komunikacyjna,
- dla ulicy Piotrkowskiej – przede wszystkim funkcja reprezentacyjna, kulturalna (ponad 75% respondentów) oraz miejsce spotkań i rozrywki (część respondentów chciałaby funkcję rekreacyjną – 17% i mieszkaniową – 13%, a znikoma część funkcję handlową – mniej niż 1%).

Wnioski

Warto zwrócić uwagę na efekt obecnego przejęcia funkcji handlowej przez wielkopowierzchniowe centra handlowe oraz akceptację tej sytuacji przez mieszkańców Łodzi. Jednakże, jak pokazują doświadczenia innych miast, w relatywnie niedługim okresie można spodziewać się zmęczenia nieszczerym naśladownictwem miasta, oferowanym przez tego typu quasi-publiczne przestrzenie. Przewidywalność, brak autentyczności oraz brak możliwości interakcji z przestrzenią sprawiają, że ludzie czują się w tego typu miejscach przedmiotami a nie podmiotami. Innymi słowy:

Obiekty nawiązujące w sposobie zaplanowaniu i estetyce to amerykańskich »mali« oferują wyidealizowany, sztuczny, zafałszowany obraz „bajkowej” przestrzeni. Są mniej lub bardziej udanymi, ale typowymi przykładami »disneylandyzacji« współczesnej kultury.¹⁶

¹⁶ Ruczyński, Roman, *Tradycyjna urbanistyka a współczesne realizacje przestrzeni publicznych*; [w:] P. Lorens, J. Martyniuk-Pęczek (red.), *Problemy kształtowania przestrzeni publicznych*, Seria Miasto-Metropolia-Region, Wydawnictwo Urbanista, Gdańsk 2011.

Uświadomienie tego faktu oraz przytłaczająca monotonia i powtarzalność przy równoczesnej niemocy współtworzenia przestrzeni przez użytkowników sprawiają, iż po pewnym czasie ludzie rezygnują z przebywania w sztucznym „świecie” pełnym zaplanowanych, przewidywalnych i społecznych zachowań. Jak zauważa Bauman:

„(...) centra handlowe buduje się tak, by ludzie byli ciągle w ruchu, stale się rozglądali; (...) nic nie zachęca do tego, by się zatrzymać, spojrzeć jeden na drugiego, porozmawiać, zastanowić się czy podyskutować o czymś innym niż wystawione towary; by spędzić czas pozbawiony wartości handlowej¹⁷”.

Słowem: brak im tego co oferuje miasto. Szczególnie ważne jest to w kontekście Polski – narodu świadomego swojej indywidualności, niepoddającego się dominacją sztywnych ram. W naszej kulturze uniemożliwienie współuczestnictwa w tworzeniu i używaniu przestrzeni jest „zbrodnią”. Możliwość współ-kreacji, wychodzenie poza schematy, nieprzewidywalność są zaletami życia w mieście – wspólnocie ludzkiej, posiadającej odzwierciedlenie w wymiarze przestrzennym.

¹⁷ Bauman Zygmunt *Globalizacja. I co z tego dla ludzi wynika*, Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy 2000.

3. KONSULTACJE SPOŁECZNE PROJEKTU PROGRAMU

a. Przebieg konsultacji

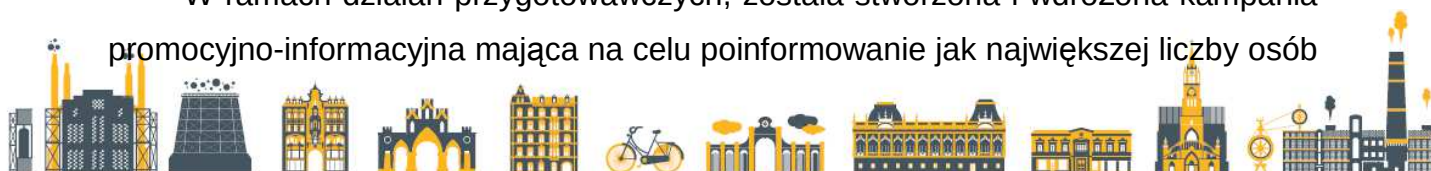
Konsultacje zostały zainicjowane i wdrożone przez Biuro Architekta Miasta Urzędu Miasta Łodzi na podstawie zarządzenia nr 3821/VI/13 Prezydenta Miasta Łodzi z dnia 22. lutego 2013 roku. Złożyły się na nie dwa wydarzenia – fabularyzowany spacer z przewodniczką Mileną Wicepolską oraz spotkanie otwarte informacyjno-warsztatowe. Wydarzenia zostały zrealizowane przy współpracy zespołu konsultacyjnego Łódzkiego Stowarzyszenia Inicjatyw Miejskich Topografie dnia 16. marca 2013 roku. W skład zespołu weszli: Joanna Ufnalska (facylitator), Vojislav Radojić (facylitator, koordynator spaceru), Piotr Lipski (facylitator), Łukasz Biskupski (moderator) oraz Przemysław Górski (koordynator główny, facylitator).

Warsztaty dotyczące programu „Atrakcyjne Przestrzenie Miejskie”.

Archiwum Stowarzyszenia Topografie.

W ramach działań przygotowawczych, została stworzona i wdrożona kampania promocyjno-informacyjna mająca na celu poinformowanie jak największej liczby osób

o konsultacjach społecznych oraz upowszechnienie wiedzy o programie „Atrakcyjne Przestrzenie Miejskie”. Na potrzeby kampanii powstała identyfikacja wizualna konsultacji, rozdystrybuowano plakaty informacyjne (ok. 300 szt.) na terenie całego miasta (230 szt.) oraz w komunikacji miejskiej (70 szt.). Przeprowadzono także kampanię internetową: informacje o konsultacjach i programie zostały umieszczone na stronach Stowarzyszenia Topografie (www.topografie.pl, www.prexer.org), wysłano dwa komunikaty medialne kierowane do mediów łódzkich i ogólnopolskich (ok. 500 adresów e-mail dziennikarzy) oraz dwa newslettery (około 1200 adresów osobowych). Poprzez media społecznościowe, informacja dotarła do około 6000 łódzian. Przygotowane zostały również trzy materiały filmowe promujące wiedzę o konsultacjach i zachęcające do wypełnienia formularz (stanowiące załącznik do niniejszego raportu).

W celu ułatwienia zgłaszania uwag Stowarzyszenie Topografie przygotowało formularz internetowy, odpowiadający w pełni swoją budową formularzowi konsultacyjnemu przygotowanemu przez zespół z Biura Architekta Miasta. Łącznie w konsultacjach udział wzięły 64 osoby (w tym: w spacerze ok. 30, w spotkaniu otwartym oraz warsztatach 34), swoje opinie za pośrednictwem przygotowanego formularza zgłosiły 573 osoby.

Pełna treść raportu znajduje się na stronach internetowych¹⁸:

<http://uml.lodz.pl/>

<http://bip.uml.lodz.pl>

zakładka konsultacje społeczne ->
konsultacje zakończone 2013 r.

oraz:

<http://topografie.pl/aktualnosci/>

¹⁸ Data ostatniego dostępu czerwiec 2013 r.

b. najważniejsze aspekty włączone do Programu

- ✓ Utworzenie „pętli” dla kluczowych przestrzeni publicznych, zapewniających możliwość dojścia z punktu A do B dwoma różnymi drogami;
- ✓ Włączenie rozwiązania funkcjonalno – przestrzennego typu „woonerf – podwórzec miejski” w działania Miasta;
- ✓ Przyjęcie trójpasowego rozwiązania chodników;
- ✓ Wzmocnienie znaczenia zieleni, jako istotnego czynnika poprawiającego jakość przestrzeni publicznych;
- ✓ Usunięto nieczytelne zapisy;
- ✓ Poprawiono czytelność map.

c. Badanie opinii na podstawie formularza konsultacji

1. plac Wolności

aspekt:	b. dobrze i dobrze	źle i b. źle
dostępność komunikacyjna – samochód	52%	16%
dostępność komunikacyjna – rower	47%	22%
dostępność komunikacyjna – zbiorowa	78%	5%
dostępność komunikacyjna – piesza	50%	22%
Bezpieczeństwo	18%	42%
Czystość	11%	57%
Estetyka	10%	62%
Ogólny wpływ na samopoczucie	29%	36%
Preferowane funkcje wiodące	kultura i rozrywka (37%), instytucje publiczne (23%).	

2. Stary Rynek

aspekt:	b. dobrze i dobrze	źle i b. źle
dostępność komunikacyjna – samochód	45%	16%
dostępność komunikacyjna – rower	42%	21%
dostępność komunikacyjna – zbiorowa	33%	25%
dostępność komunikacyjna – piesza	48%	17%
Bezpieczeństwo	6%	64%
Czystość	7%	61%
Estetyka	10%	69%
Ogólny wpływ na samopoczucie	22%	52%
Preferowane funkcje wiodące	kultura i rozrywka (33%), wypoczynek i rekreacja (26%).	

4. Plac Dąbrowskiego

aspekt:	b. dobrze i dobrze	źle i b. źle
dostępność komunikacyjna – samochód	56%	16%
dostępność komunikacyjna – rower	47%	24%
dostępność komunikacyjna – zbiorowa	86%	4%
dostępność komunikacyjna – piesza	63%	10%
Bezpieczeństwo	42%	17%
Czystość	49%	20%
Estetyka	44%	30%
Ogólny wpływ na samopoczucie	49%	20%
Preferowane funkcje wiodące	kultura i rozrywka (59%), instytucje publiczne (19%).	

14. Ulica Piotrkowska

aspekt:	b. dobrze i dobrze	źle i b. źle
dostępność komunikacyjna – samochód	27%	42%
dostępność komunikacyjna – rower	19%	56%
dostępność komunikacyjna – zbiorowa	49%	23%
dostępność komunikacyjna – piesza	68%	9%
Bezpieczeństwo	16%	54%
Czystość	12%	57%
Estetyka	21%	42%
Ogólny wpływ na samopoczucie	50%	19%
Preferowane funkcje wiodące	1. kultura i rozrywka (43%), gastronomia (36%).	

20. Ul. Nowomiejska – fragment ul. Zgierskiej

aspekt:	b. dobrze i dobrze	źle i b. źle
dostępność komunikacyjna – samochód	42%	19%
dostępność komunikacyjna – rower	31%	30%
dostępność komunikacyjna – zbiorowa	44%	15%
dostępność komunikacyjna – piesza	39%	20%
Bezpieczeństwo	5%	64%
Czystość	8%	67%
Estetyka	10%	68%
Ogólny wpływ na samopoczucie	16%	
Preferowane funkcje wiodące	53% handel (62%), wypoczynek i rekreacja (14%).	

23. Pasaż Rubinsteina

aspekt:	b. dobrze i dobrze	źle i b. źle
dostępność komunikacyjna – samochód	30%	35%
dostępność komunikacyjna – rower	52%	17%
dostępność komunikacyjna –	50%	19%

zbiorowa		
dostępność komunikacyjna – piesza	70%	4%
Bezpieczeństwo	10%	58%
Czystość	17%	49%
Estetyka	30%	32%
Ogólny wpływ na samopoczucie	39%	21%
Preferowane funkcje wiodące	wypoczynek i rekreacja (49%), kultura i rozrywka (31%).	

23. + 8. pasaż Schillera i plac Komuny Paryskiej

aspekt:	b. dobrze i dobrze	źle i b. źle
dostępność komunikacyjna – samochód	40%	28%
dostępność komunikacyjna – rower	52%	17%
dostępność komunikacyjna – zbiorowa	38%	28%
dostępność komunikacyjna – piesza	63%	9%
Bezpieczeństwo	19%	44%
Czystość	14%	51%
Estetyka	14%	63%
Ogólny wpływ na samopoczucie	25%	33%
Preferowane funkcje wiodące	kultura i rozrywka (39%), wypoczynek i rekreacja (23%).	

29. Park Staromiejski

aspekt:	b. dobrze i dobrze	źle i b. źle
dostępność komunikacyjna – samochód	37%	23%
dostępność komunikacyjna – rower	55%	14%
dostępność komunikacyjna – zbiorowa	51%	12%
dostępność komunikacyjna – piesza	62%	8%
Bezpieczeństwo	11%	55%
Czystość	27%	34%
Estetyka	43%	24%
Ogólny wpływ na samopoczucie	58%	14%
Preferowane funkcje wiodące	wypoczynek i rekreacja (94%), kultura i rozrywka (6%).	

Księży Młyn – przestrzeń poza kluczowym systemem

aspekt:	b. dobrze i dobrze	źle i b. źle
dostępność komunikacyjna – samochód	45%	15%
dostępność komunikacyjna – rower	36%	28%
dostępność komunikacyjna – zbiorowa	23%	41%
dostępność komunikacyjna – piesza	42%	22%
Bezpieczeństwo	20%	43%
Czystość	19%	39%
Estetyka	47%	21%
Ogólny wpływ na samopoczucie	64%	12%
Preferowane funkcje wiodące	kultura i rozrywka (63%), wypoczynek i rekreacja (28%).	